

98

ΠΕΡΙ
ΤΩΝ ΑΝΑΞΤΕΝΑΡΙΩΝ

ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΤΙΝΩΝ ΠΑΡΑΔΟΞΩΝ ΕΘΙΜΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΕΩΝ.

Τ α β

Α. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΑΔΟΥ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.
ΤΥΠΟΓΡ. ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣ.

1873.

**ΠΕΡΙ
ΤΩΝ ΑΝΑΞΤΕΝΑΡΙΩΝ**

**ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΤΙΝΩΝ ΠΑΡΑΔΟΞΩΝ ΕΘΙΜΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΕΩΝ.**

Ἰπὸ

Α. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΑΔΟΥ.

**ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.
ΤΥΠΟΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣ.**

•••••

1873.

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΑΝΑΣΤΕΝΑΡΙΩΝ

ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΤΙΝΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ ΕΘΙΜΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΕΩΝ.

Παναγιώτατε Δέσποτα,

καὶ σεβασμία καὶ φιλόμιμος Ὁμήγυρις!

Α'. Προοίμιον.

§. 1. Τῷ ἀπό τίνος χρόνου ἐπικρατήσαντι ἔθει τῆς σχολῆς ἐπόμενος καὶ τοῖς ὀρισμοῖς τῆς διευθύνσεως πειθόμενος, περὶ Ἀναστεναρίων νὰ εἶπω ἐπεχείρησα· τοῦτο μὲν, διότι τὸ πρᾶγμα, πρὸς τοὺς θεσμοὺς τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας ἀπαῶδον, συντόνου χρήζει ἐπιμελείας καὶ ἐνεργείας, ἵνα μὴ τὰ τέκνα αὐτῆς ἐν βαθεῖ σκότῳ καὶ πλάνῃ διαπορεύωνται· τοῦτο δὲ, ἵνα καὶ ἐκ τῶν παραδόξων ἐθίμων τῶν ἐν γωνίᾳ τινὶ τῆς Θράκης μέχρι τοῦδε διατηρουμένων, οἱ τῶν τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης σοφῶν νοθείαν ἡμῶν καταγόντες καὶ τὴν ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καταγωγὴν κίβδηλον κηρύξαντες, καταδῆλοι γένωνται ὅτι ἄγνοιοι τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου ἔφθησαν ὀφλισκάνοντες· διότι οἱ νῦν ἐκασταχῆ Ἕλληνες, καίτοι διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἐκπαλαί ἀπεξεδύθησαν, ὅμως μὲν τοι ὁ δῆμος, ὁ τῶν γυναικῶν μάλιστα, πολλὰ μὲν τῆδε κάκεισε τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας ἀρχαῖα ἔθιμα διεφύλαξεν, ἔστι δ' ὅπου καὶ τὰς ἀρχαίας τελετὰς ἐπὶ τὸ χριστιανικώτερον μετέβαλε καὶ τὰς τῆς Ἑλληνικῆς πολυθείας πομπὰς καὶ τὰς θυσίας καὶ τοὺς χοροὺς εἰς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν εἰσήγαγε· καὶ ἡ πρὸς τὰ πανάρχαια ἔθι ἀφοσίωσις, τῆς ἐπιμόνου σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας τῶν αἰετοτε λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας κα-

τίσχυσεν, ὡς, τοῦ λόγου προϊόντος, κατάδηλον γενήσεται· τούτων τοίνυν ἕνεκα περὶ Ἀναστεναρίων ὁ λόγος ἔσεται.

Β'. Περιγραφή τῆς χώρας.

§. 2. Παρὰ τὴν Θρακικὴν παραλίαν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, αἱ Ἑλληνίδες πόλεις Μήδεια, Ἀγαθούπολις, Βασιλικὸς, Σωζούπολις, Ἀγχίαλος, Πύργος καὶ Μεσημβρία περιίστανται, χορόν τινα ἔρρυθμον πρὸς τὸν φλοίσβον τῶν κυμάτων τοῦ Πόντου συγκροτοῦσαι. Μεσογειότερον δὲ τῆς Ἀγαθουπόλεως, βαθεῖα καὶ μακρὰ καὶ γλοερὰ κοιλάς ἀναπέπταται, ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὑφ' ὑψηλῶν ὀρέων περιπεφραγμένη. Ποταμοὶ δὲ δύο ἀπὸ τῶν ἐκατέρωθεν ὑπωρειῶν καταρρέοντες, τὴν κοιλάδα ποτίζουσι, καὶ μεσοποταμίαν τερπνὴν ἀποτελοῦντες, εἰς τὴν Εὐξείνου Πόντον ἐκβάλλουσιν, ὁ μὲν εἰς τὸ παράλιον χωρίον Ῥέσβι, ἐξ οὗ καὶ ἐπικένληται, ὁ δ' εἰς τὸ Γαλαζάκι, νοτιώτερον, πλησίον τῆς Ἀγαθουπόλεως. Χωρία δὲ παραποτάμια καὶ ἐν ταῖς ὑπωρειῶσι διεσπαρμένα εἰσὶ, μικρὸν ἀλλήλων ἀπέχοντα, ὧν οἱ κάτοικοι, οἱ μὲν ἐκ τῆς γεωργίας, οἱ δὲ ἐκ τῆς κτηνοτροφίας, οἱ δὲ πλείστοι ἐκ τῆς ξυλείας τὸν βίον πορίζονται· ὀλίγοι δὲ τινες ἀνθρακεῖς εἰσι. Διὰ δὲ τὸ πανταχόθεν ἀπόκλειστον τῆς χώρας, ἡ μετὰ τῶν πέριξ ἐπιμιξία δύσκολος καὶ ἐκ τούτου Τυφλὴ Ἑπαρχία ἐπικέκληται (Κιὸρ Καζά).

§. 3. Ἡ δὲ φύσις ἐνταῦθα τὸ μὲν ἔαρ προσμειδίᾳ ἰλαρὰ καὶ χαρίεσσα ὄρη κατάσκια, δένδρα οὐρανομήκη, πηγαὶ κρυστάλλινοι, χλόη ἀνθηρά, λήϊα κυματίζοντα, ποταμοὶ ἡρέμα τὰ διαυγῆ αὐτῶν ῥεῖθρα κυλίοντες καὶ ποικιλανθῆς πέπλος τὴν κοιλάδα κατακοσμῶν ἅπασαν ἔνθα, πῆ μὲν ποιμνίων οἱ ἄρονες χαριέστατα πρὸς τὸν αὐλὸν τῶν ποιμένων καὶ τὴν μελωδίαν τῶν κωδῶνων τῶν ἑαυτῶν μητέρων περιπηθῶσι· πῆ δὲ οἱ μάσχοι τῆς ἀγέλης περὶ τὴν ἥρεμον στοργὴν καὶ ἀφελίαν τῶν ἀγελάδων τοὺς χαριεστάτους δρόμους περιτρέχουσι παίζοντες· πῆ δὲ πῶλοι βαθυχαῖται καὶ ἀγέρωχοι εὐάρεστον τῆ ἀκοῇ χρεμετίζουσι καὶ ὡς περ σταδιοδρόμοι τινὲς ἐπιχαρίτως τὴν πεδιάδα διατρέχουσι. Τὸν δὲ χειμῶνα τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως λιαν μεγαλοπρεπὲς ἀναπτύσσεται· ὄρη χιονοσκεπῆ καὶ ὑψικάρηνα, ὡς περ πολιοὶ τινες καὶ σοβαροὶ γέροντες, περικάθηνται· ἄνεμοι ἀγρίως μυκώμενοι, χειμῶν βαρὺς καὶ παγετώδης, σινδῶν κατάλευκος τὸ πᾶν ἐπικαλύπτουσα καὶ ποταμοὶ θλοὶ, ὀρητικοὶ καὶ μετὰ πατάγου κατερχόμενοι· τοῖς δ' εἰς τὴν παραλίαν καταβαίνουσι θάλασσα ἀγρία καὶ ἠχέσσα, μανιωδῶς κατὰ τῶν βράχων τὰ ὡς περ τινὰ ὄρη ἀναψοῦμενα κύματα συντρίβουσα. Ἴδ' ἐκπληκτικὸν τοῦτο τῆς φύσεως θέαμα τὴν φαντασίαν τῶν κατοίκων καταπλήττει, καὶ ἐν τῇ ἐκπλήξει

καὶ ἐκστάσει τῆς ψυχῆς αὐτῶν, οἰστροπληγες γινόμενοι, τὰ τε οὐχ ὀρατὰ ὀρώσι καὶ τὰ οὐχ ἀκουστὰ ἀκούουσι καὶ τὸ νευρικὸν αὐτῶν σύστημα συνταράσσεται καὶ ἄναστενάρια γίνονται.

§. 4. Τὸ δὲ διὰ τε τὸ πενιχρὸν τοῦ πόρου καὶ τὸ ἀπόκεντρον τοῦ τόπου ἐπικρατοῦν βαθύ σκοτός τῆς παχυλωτάτης ἀμαθείας θαυμασιῶς εἰς τὴν μέχρι τούδε διατήρησιν πολλῶν ἐθίμων τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας συντέλεσε, καὶ δὴ καὶ τῆς τελετῆς τῶν ὀργίων τοῦ Διονύσου, ἐκχριστιανισθείσης μὲν καὶ ἀλλοίαν τινὰ μορφήν λαβούσης, φύσιν δὲ τὴν αὐτὴν διαφυλαξάσης, ὡς ἐκ τῶν ἐπομένων κατάδηλον γενήσεται.

§. 5. Ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τῶν ποταμῶν Ρέσβι καὶ Βελέκα, πλησίον τῆς Ἀγαθουπόλεως, τὰ χωρία Ρέσβι καὶ Γαλαζάκι κεῖνται, ὀλίγον ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα· καὶ τὸ μὲν περὶ τὰς ἐξήκοντα, τὸ δὲ περὶ τὰς εἰκοσιν οἰκίας περιέχοντα. Τούτων δὲ δυτικώτερον, ἐπὶ τριῶν λόφων, ἀποτελούντων τρίγωνον, ἐπικάθηται τὸ Προδίβον ἢ Προδίλαβον, οἰκίας περιέχον περὶ τὰς ἑκατὸν καὶ εἰκοσι καὶ δύο ὥρας ἀπέχον τῆς Ἀγαθουπόλεως· μίαν δὲ καὶ ἡμίσειαν ὥραν περίπου δυτικώτερον τούτου, τὸ Κωστί, χωρίον παραποτάμιον καὶ ἐξ ἑκατῶν καὶ ὀγδοήκοντα οἰκιῶν συνιστάμενον· πρὸς μεσημβρίαν δὲ τούτου δύο ὥρας μακρὰν, τὸ Πυργόπλον (Μικρὸς Πύργος). Ἐν ἅπασι δὲ τοῖς χωρίοις τούτοις τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν λαλοῦσι, κατ' ἰδιόζυσον προφορὰν, ἐν παρατεταμένη φωνῇ, καὶ πλείστας ἀρχαιοτάτας λέξεις διασώζουσιν· οἶνον, ἐγέρθηκα, χεῖμαρρῶς, κῆπος, ρυάκι, παστός, πεδιάδα κτλ. Βορειότερον δὲ τοῦ Κωστί μίαν ὥραν, κεῖται τὸ Βούργαρι, χωρίον Βουλγαρικόν, ἐξ ἑκατῶν καὶ εἰκοσιν οἰκιῶν συνιστάμενον· τούτου δὲ μίαν ὥραν δυτικώτερον, κεῖται τὸ Μούρτσον, οἰκίας περιέχον ὀγδοήκοντα· καὶ τούτου μίαν ὥραν μεσημβρινιώτερον, ἐπὶ λόφου κεῖται τὸ Γραμματικόβον, Βουλγαρικόν ὡσαύτως χωρίον, ἐξ οἰκιῶν ἑκατῶν καὶ πεντήκοντα συνιστάμενον. Ἐν δὲ τοῖς τρισὶ τούτοις χωρίοις ἡ Βουλγαρικὴ γλῶσσα λαλεῖται καὶ ἐκ τῶν γειτόνων μόνον αἱ Ἑλληνικαὶ προλήψεις μετεδόθησαν, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ γλῶσσα, διότι οὐδενὶ οὐδέποτε ἡ ἐξελληνιστὶς τούτων ἐπῆλθεν, ἅτε τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου μεταδιδούσης καὶ πόρρω τοῦ κοσμοκρῶτος σκοποῦς ἐπιδιδάκτοντος φυλετισμοῦ ἀπεχούσης.

§. 6. Τούτων τοίνυν τῶν χωρίων, τὸ μὲν Κωστί, Βούργαρι, Μούρτσον, Ρέσβι καὶ Πυργόπλον, τὸν ἅγιον Κωνσταντῖνον ἑορτάζουσι καὶ ἐν τῇ μνήμῃ τούτου τελοῦσι τὰ ὄργια· τὸ δὲ Προδίλαβον, Γαλαζάκι καὶ Μούρτσον, τὸν ἅγιον Παντελεήμονα, τὸ δὲ Βούργαρι καὶ τὸν προφήτην Ἠλίαν. Πλὴν δὲ τῶν ἐπισημῶς καὶ λαμπρῶς ἑορταζομένων ἑορτῶν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος καὶ τοῦ προφήτου Ἠλίου,

εορτάζουσιν ἐν θυσίαις καὶ τὰ γενέσιν τῆς Θεοτόκου, τῇ ὁγδόῃ Σεπτεμβρίου, καὶ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Δημητρίου καὶ τοῦ ἁγίου Αθανασίου, κατὰ τὴν ὁγδόην καὶ δεκάτην Ἰανουαρίου, καὶ τοῦ Προδρόμου τὸ γενέσιον, κατὰ τὴν εικοστὴν τετάρτην Ἰουνίου, ἀλλ' ἄνευ πομπῆς καὶ παρατάξεως.

§. 7. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ χωρία ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Σαυουαθουπόλεως, πλὴν τοῦ Πυργόπλου, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Βιζύης ὑπαγομένου. Ἐορτάζεται δ' ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος καὶ ἐν ἄλλοις τισὶν Ἑλληνικοῖς χωρίοις τῆς ἐπαρχίας Βιζύης, οἷον ἐν Σοργάς (α), ἁγίῳ Ἰωάννῃ, Μαιτσουρᾷ, Πλέτσα, ἁγίῳ Στεφάνῳ, Πινακᾷ καὶ ἁγίῳ Γεωργίῳ· καὶ ἐν Ἀφκαριῦ δὲ καὶ ἄλλοθι πού τῆς ἐπαρχίας Ἀδριανουπόλεως. Πολλὰ δὲ τῶν τούτοις γειτνιαζόντων χωρίων, οἷον τὸ Κάλαβον, Ζάβουρον, ἡ Δίβι-
τεζ, ὁ Βασιλικὸς καὶ ἡ Ἀγαθούπολις, οὐ μόνον τῶν ὁργίων ἀπέχουσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν τελούντων αὐτὰ ὡς μωρῶν καὶ αἰρετικῶν καταφρονοῦσιν.

Γ'. Προεόρτια τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου.

§. 8. Ἡ δὲ ἐορτὴ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ ἄλλοθι μὲν λαμπρῶς εορτάζεται, μαλιστα δ' ἐν Κωστί, τῷ φερωνύμῳ τοῦ ἁγίου χωρίῳ· αἱ αὐταὶ δὲ τελεταὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις χωρίοις συνηθίζονται· τῆς δὲ ἐορτῆς ἄρχονται οὕτω. Τῇ δευτέρᾳ Μαΐου, περὶ τὸ δειλινόν, αἱ γυναῖκες καὶ αἱ παρθένοι, καθαρὰ ἐνδεδυμένα, λαβοῦσαι τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ἐξέρχονται μετὰ θυμιαμάτων καὶ λαμπάδων εἰς τὸ τοῦ χωρίου ἁγίασμα, περιπεφραγμένον καὶ ὕψηλοῖς δένδροις κατασκιον, ἔνθα καὶ περίπτερον ἑκκοδοῦνται. Ἀπὸ δὲ τῶν χόρτων καὶ τῆς ἄμμου αὐτὸ καθαρῖσαι καὶ τὴν φράκτην ἐπιδιορθώσασαι, τὰς λαμπάδας ἀνάπτουσι, θυμιῶσι, νίπτονται καὶ χρήματά τινα ἐν τῇ ἱερᾷ πηγῇ ῥίπτουσιν· ἔπειτα δὲ χορὴν συγκροτήσασαι καὶ τοῖς συνηθεσιν ἄσμασι χορεύσασαι, ἐν πομπῇ οἴκαδε ἐπιστρέφουσιν· ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς ἡμέρας μέχρι τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου, ὁ χορὸς καθ' ἑκάστην ἐξακολουθεῖ πρὸς ἐσπέραν.

(α) Ὁ γὰρ ἴσως, καὶ Σοργάς ἐκ τοῦ εἰς τὰς Ὀργάς προῆλθεν ἴσως.

Δ'. Ἡ ἐν τῇ φάραγγι Βλαχόδω πανήγυρις.

§. 9. Τῇ δὲ πρὸ τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου κυριακῇ, κοινῇ τελεῖται ὁρθῇ ὑφ' ἀπάντων τῶν περιουκούντων ἐν τινι φάραγγι, καλουμένη Βλαχόδω, κατὰ τὴν περιοχὴν τὴν Τριπύρι ἐπιλεγμένην. Ἐκεῖ δ' ἐκ τῆς αὐτῆς πέτρας ἱεραὶ πηγαὶ τὰ διαυγῆ καὶ κρουταλλώδη αὐτῶν νάμματα ἀναβλύζουσιν, ἐκάστη εἰς ἕκαστον τῶν χωρίων ἀνήκουσαι. Πλησίον δὲ νάπη μικρὰ, γλυερὰ καὶ σύνδεσδος. Ἐκείσε τρῖνον ἐν τρομπῇ καὶ παρατάξει ἀπέρχονται πρ-πορευ-μένων ἀνδρῶν θυμιατῆρια κρατούντων καὶ μετ' εὐλαβείας θυμιώντων τὰ Ἀναστενάρια. τὰς χερουούσας εἰκόνας φέροντα καὶ ἐν σεμνότητι ἀκολουθοῦντα. τῆς μουσικῆς παιανίζουσης· κατόπιν δ' αἱ εὐλαβεῖς οἰκογένειαι, φέρουσι ἐκάστη ἄρνιον πρὸς θυσίαν, καὶ πρὸς εὐχίαν τὰ δῶρα τοῦ Βάκχου καὶ τῆς Δήμητρος. Οὕτω δὲ ἡ τρομπῇ τὴν ποταμὸν Βελέκω δια μνοξύλων παραλλήλων γεφυρῶν διαβάσα, εἰς τὸν ἱερὸν τόπον ἀρικνεῖται· τὰ δὲ τέως κεκλεισμένα ἀγιάσματα ἀνοίξαντες, καθαρίζουσι· καὶ οἱ μὲν ἱερεῖς, ἕκαστος ἐν τῇ ἱερᾷ πηγῇ τοῦ ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ δικαιοδοσίαν χωρίου, τὸν ἀγιασμὸν ψάλλουσιν· Ἀναστενάρης δὲ μετ' εὐλαβείας παριστάμενος, ἀντλεῖ τὸ πρὸς τὸ νηφασθαι καὶ τὴν πόσιν ἀγίασμα τοῖς προσερχομένοις, οἵτινες λαμπάδας καὶ θυμιάματα καὶ χρήματα προσφέρουσιν.

§. 10. Ἐν δὲ τῇ νάπη περίπτερον, ἢ μᾶλλον, παράπηγμα ἐκάστου χωρίου ὑποκόμηται, ἐν οἷς τὰς εἰκόνας ἕκαστοῖ ἐναποθετοῦσι καὶ Ἀναστενάρια πλησίον τούτων ἴστανται· οἱ δ' εὐλαβεῖς προσερχόμενοι, λαμπάδας ἀνάπτοντες καὶ θυμιάματα προσφέροντες· πολλοὶ δὲ καὶ ἐξομολογοῦνται τοῖς παρετώσιν Ἀναστεναρίσις τὰ ἑαυτῶν παραπτώματα, ἄφρσιν παρ' αὐτῶν ἐξαιτούμενοι· οἱ δὲ μυστικῶς καὶ πρὸς τὸ οὐδ' αὐτοῖς νοθετοῦσι τὰ δένοντα, τὸν ἐξίλασμον δι' ὑποσχέσεως· θυσιῶν καὶ χρηματικῶν δωρεῶν δωρούμενοι· καπνὸς δ' εὐώδης τῶν θυμιαμάτων, ὡς νεφρῶς, εἰς οὐρανὸν ἀναβαίνει· τὸ δὲ πλῆθος ἐπὶ τῆς χλόης καὶ ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν δένδρων καθήμενοι, διὰ τοῦ οἰνοπνεύματος τὴν πρὸς εὐωχίαν ὀρεξίν προμηθεύονται· νεανίαι δ' ἀνηροὶ περὶ τοὺς ὄζελους τὰ ἀρνία, ὑπὸ τῶν ἱερέων εὐλογηθέντα, ἐπὶ τῆς ἀνθρακίης περιστρέφουσιν· ἡ δὲ κνίσσα τὰς βίβας τῶν πανηγυρίζοντων καταθέλλει καὶ αὐτοὺς τοὺς Ὀλυμπίους θεοὺς ἐκεῖσε καταβιβάζει. Ἐπειδὴν δ' ἐψηθῶσιν αἱ θυσίαι, ὁ ἱερεὺς, ὡς ποτ' οἱ βασιλεῖς τῆς Σπάρτης, τὴν πλάτην ἀντὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τὸ δέρμα εἰς ἀντιμισθίαν τῆς εὐλογίας λαμβάνει. Καὶ οἱ μὲν αὐτόχθονες ἱερεῖς αὐτοῖσι συνευθυμοῦσιν, οἱ δὲ ξένοι ἀποπέμπονται, ἵνα μὴ, τὰ ὄργια κατοπτεύοντες, τοῖς ἀρχιερεῦσι ταῦτα καταγγέλλωσιν. Ἐπειτα δὲ τὸ συμπόσιον παρα-

τίθεται, αἱ πλόσκαι κελαδοῦσι καὶ ὁ Βάκχος τὰς κεφαλὰς ἐκθερμάνας, τὸν θίασον παροτρύνει εἰς χορὸν, ὅπερ ἄρχονται οὕτως.

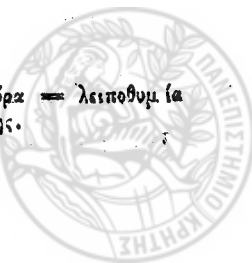
§. 11. Ἐν ἐκάστῳ παραλήγματι, ἐνθα αἱ εἰκόνες ἴστανται, τὰ Ἀναστενάρια, ἄνδρες ἢ γυναικες, τὰς χεῖρας ὀριζοντικῶς τεταμένας ἔχοντες ἢ καὶ λευκὰ φινόμακτρα κρατοῦντες καὶ ἔχ ἔχ, ἔχ ἔχ, οὐχ οὐ χ, ἐπιφανοῦντες, τὸν ἀντικρυστὸν χορὸν δύο ἢ τρεῖς κατὰ πρῶτον χορεύουσι, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ κινούμενοι. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ καὶ ἄλλοι προπέρχονται καὶ κατὰ μικρὸν οἰστροπλήγεις γινόμενοι, γοργότερον κινούνται καὶ ἐκμανέτες, τὰς εἰκόνας τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἀρπάζουσι καὶ ἀμφοτέρας ταῖς χεῖρας ταύτας κρατοῦντες, ἄνω, κάτω, δεξιὰ, ἀριστερὰ ταύτας κινοῦσιν. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ οἱ πανηγυρίζοντες πρὸς τὸν ἦχον τῆς μουσικῆς συρτὸν χορὸν συγκροτοῦσιν, οὕτινος ἐν τῷ μέτῳ ἀτάκτως καὶ μανικῶς τὰ Ἀναστενάρια ἀλλόμενα, τὰς εἰκόνας μεθ' ὀρμῆς, οἷς ἂν τῶν χορευόντων προτιμῶσιν, εἰς προσκύνησιν προσφέρουσι τοῦ δ' ἐνθουσιασμοῦ ἐν ἀλλοκότοις κινήσει καὶ ἄλμασιν ἐπαυξομένου, καὶ πῶς ἐκτός ἑαυτῶν τὰ Ἀναστενάρια γινόμενα, ὀρμῶσι δρομέως καὶ ὥσπερ πτηνὰ τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση καὶ τοὺς κρημνοὺς διερχόμενοι, εἰς τὸ ἴδιον χωρίον ἕκαστος ἐπιπνέρονται οἱ δὲ πανηγυρίζοντες τὰς ἑαυτῶν οἰκογενεῖας παραλαμβάντες, οἱ καθεὶ ἐπιστρέφουσι καὶ παννύχιοι χορεύουσι.

§. 12. Κατὰ δὲ ταύτην τὴν πανήγυριν, ἔστιν ὅτε, εἴς ἢ δύο ἢ καὶ τρεῖς τῶν παρόντων θεόληπτοι γίνονται, ἢ, κατὰ τὴν ἐγγώριον φράσιν, α τοὺς πιάνει ὁ ἄγιος » ἢ καὶ « ἐγκαλεῖ ἢ εἰκόνα τὸν καθαρὸν ἄνθρωπον » καὶ τρέμοντες καὶ ἀφρίζοντες καὶ τὸ βλέμμα αὐτῶν ἀγριεύοντες καὶ ὑπὸ σπασμῶν καταλαμβανόμενοι, λειποθυμοῦσιν (α) οἱ δὲ παρόντες λαμπάδας κρατοῦντες, τοὺς θυμιῶσι μετ' ὀλίγον δὲ ἀναπηδήσαντες μεθ' ὀρμῆς, τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου ἀρπάζουσι καὶ μανικῶς πηδῶντες καὶ χυρρεύοντες, εἰς τὰ ὄρη ἐξάλλοι τρέχουσι, μέχρις ἂν ὅτου διὰ τοῦ χοροῦ ἢ οἰστρομανία καταπαύσῃ.

Ε'. Ἡ ἑορτὴ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ὄργια τῶν Ἀναστεναρίων.

§. 13. Κατὰ δὲ τὴν ἐβδομάδα τῆς μηνῆς τοῦ ἁγίου, οἱ κάτοικοι

(α) Λιγουρεδοῦσαι, κατὰ τὴν ἐγγώριον φράσιν, ἐκ τοῦ λιγούρα = λειποθυμία ἐκ τοῦ Λατινικοῦ ligurio, ὅθεν τὸ λιγουρίζω τῆς καθομιλουμένης.

τοῦ Κωστί Ζύλα ἐκ τοῦ δάσους φέρουσι· κατὰ τὴν παρκομὴν δὲ μάλιστα, ἅπαντες οἱ εἰς ἐργασίαν ἀποδημοῦντες, εἰς τὸ χωρίον συντρέχουσι, οἱ μὲν ἐπὶ τῶν ὤμων, οἱ δ' ἐπὶ τῶν ὑποζυγίων, οἱ δὲ ἐφ' ἀμαξῶν ζύλα φέροντες καὶ σωρὸν μέγαν ἀποτελοῦντες.

§. 14. Ὁ δὲ Ἀρχιαναστενάρης ἐκ τῶν ἱερῶν χρημάτων ταῦρον τριτῆ, τέλειον (ἀνευνοῦχιστον) πρὸς θυσιᾶν ἀγοράζει· τὴν δὲ παρακομὴν τῆς ἑορτῆς, ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Ἀρχιαναστενάρου πομπὴ ἐξαρτῆται· καὶ ἡ μὲν μουσικὴ προηγείται παιανίζουσα· ἄνδρες δὲ, θυματήρια κρατοῦντες, ἀφθόκως θυμιῶσι τὰ Ἀναστενάρια, κρατοῦντα τὰς ἐπηργυρωμένας, καὶ κεχρυπαιμένας εἰκόνας, τοὺς κωδωνοφόρους ἐρυθροὺς ἐπενδύτας φρούσας, καὶ ἐν θουσιῶδῶς χορεύοντα καὶ ἀλαλάζοντα· ὁ δὲ λαὸς πανδημεὶ ἀκολουθεῖ, ἀγαλλόμενος. Οὕτω δὴ τοῦ χωρίου ἐξεληθόντες, καὶ τὸν ἱερὸν ταῦρον παραλαβόντες, εἰς τὸν ναὸν ἄγουσι καὶ ὅπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦτον προσδένουσι ἐν κρίκαις προσηλωμένοι ἐξεπίτηδες. Ἐκεῖ δὲ καὶ πάντες τοὺς ὑπ' αὐτῶν τεταγμένους ταύρους προσφέρουσι· τὰ δὲ ἀρνία καὶ πρόβατα, ζῶντα ὑπὸ τοῦ ἱερέως εὐλογηθέντα διὰ τῆς τῶν κρεῶν ἢ τῶν ποιμῶν εὐχῆς, οἴκοι θυσιάζουσι.

§. 15. Τὴν δ' ἐσπέραν πληθὸς πολὺ πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Ἀρχιαναστενάρου, ἔνθα καὶ τὸ ἱερώτατον τέμενος τοῦ ἁγίου, συνέρχεται. Ἐπειδὴν δ' ἐκεῖ πίθαις ὄλους οἶνοπνεύματος ροφήσωσιν, ἐξάρχονται τῆς πομπῆς, παιανίζουσης τῆς ἱεῤῃς μουσικῆς, ἥτις ἐκ τοῦ ἱεροῦ μεγάλου τυμπάνου τῶν παπποῦδων καὶ τοῦ αὐλοῦ καὶ τῆς λύρας καὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ ἀσκαύλου (κάϊτας) τύγκεται. Ἐπειδὴν δ' εἰς τὸν ναὸν φθάσωσι, μόνα τὰ Ἀναστενάρια εἰσεληθόντα, ἐν τῷ μέσῳ μετ' εὐλαβείας ἴστανται· ὁ δὲ Ἀρχιαναστενάρης ἀνὰ τρεῖς γονυκλισίας πρὸ τῶν εἰκόνων τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν χορευουσῶν εἰκόνων τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ποιησάμενος, παραλαμβάνει ἐκάστην τῶν τοῦ ἁγίου, καὶ ἀφ' οὗ φέρη αὐτὴν εἰς ἐκάστην τῶν τοῦ χοροῦ, ἵνα δῖθεν ἀσπασθῇ ταύτας, ἐγχειρίζει αὐτὴν τῶν Ἀναστεναρίων τινὶ καὶ τὴν τελευταίαν αὐτὸς κρατεῖ· οὕτω δὲ τοῦ ναοῦ ἐξεληθόντες, εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου κατευθύνονται, ἔνθα ὁ μέγας τῶν ζύλων σωρὸς καὶ ἡ πυρὰ μεγάλη ἐκκέκαυται καὶ ἡ ἀνθρακίᾳ ἐξηνηγεμένη κεῖται· παρὰ δὲ τὴν πυρὰν, πρῶτος ὁ Ἀρχιαναστενάρης, κρατῶν κωδωνοφόρον χορεύουσαν εἰκόνα, τοῦ χοροῦ ἄρχεται, τῆς μουσικῆς παιανίζουσης. Εὐθὺς δὲ καὶ τὰ λοιπὰ Ἀναστενάρια κωδωνοφόρους εἰκόνας κρατοῦντα, προσέρχονται· καὶ οὗτοι μὲν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἡσύχως κατὰ πρῶτον καὶ ἐν βυθμῷ τινι κινούμενοι, καὶ ἔχ' ἔχ, οὐχ' οὐχ, ᾶ ᾶ, ἔχ' ἔχ' ἐπιφωνοῦντες, χορεύουσιν. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ καὶ ὁ κύκλιος χορὸς τῶν πανηγυρίζοντων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν συγκροτεῖται· οἱ δὲ Ἀνα-

στενάραϊ, τότε μὲν ἐν τῷ μίσιῳ, τότε δ' ἐν τῇ τάξει τοῦ χοροῦ, μόνοι χορεύουσι, γοργότερον καὶ μανικώτερον πηδῶντες καὶ τὰς κωδωνοφόρους εἰκόνας ἄνω, κάτω, δεξιᾷ, ἀριστερᾷ κινουντες, τούτῳ ἢ ἐκείνῳ τῶν προϋχόντων ἢ καὶ τῇ συζύγῳ αὐτῶν εἰς προσκύνησιν προσφέρουσιν, ὅπερ τιμῆς ἐξαιρέτου σημεῖον λογίζεται. Ἐν δὲ τῷ ἐνθουσιασμῷ αὐτῶν καὶ τῇ οἰστρομανίᾳ, ἐπὶ τῆς μεγάλης ἀνθρακίᾳς γυμνώπιδες ἐπὶ τινα λεπτὰ χορεύουσιν ἢ καὶ ἀκροποδῆτι εἰς αὐτὴν ταχέως εἰσέρχονται καὶ ἐξέρχονται, συνεχῶς τοῦτο ἐπαναλαμβάνοντες, ὡς τῆς ἱερίτητος αὐτῶν σημεῖον δῆθεν τρανώτατον. Ἐν δὲ τῇ ταχυποδίᾳ καὶ τῇ οἰστρμανίᾳ, ἔτι δὲ καὶ τῇ παχυδερμίᾳ τῶν ποδῶν αὐτῶν, δὲν καίονται ἢ καὶ ἀδιαφοροῦσι καϊόμενοι.

§. 16. Ἀφ' οὗ δ' ἐπὶ τινὰς ὥρας οὕτως ἐν τῇ πυρᾷ χορεύουσι, προπορευομένου τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ μεγάλου τεμένου, λαμπαδηφορῶντος καὶ θυμιάωντος, καὶ τοῦ θιάσου δ' ἅπαντος ὡταυτως ἐν λαμπαδηφορίᾳ καὶ θυμιάμασιν ἐπομένου, τῆς δὲ μουσικῆς παιανίζουσας, ἐν ταῖς εἰκόσι χορεύοντα τὰ Ἀναστενάραϊ, εἰς τὰς οἰκίας περιέρχονται, τῶν οἰκοδεσποτῶν ἐν χαρᾷ καὶ ἀναπεπταμέναις ταῖς θύραις τούτους ὑποδεχομένων καὶ τῶν εὐπορωτέρων καὶ τράπεζαν αὐτοῖς παρατιθεμένων· οἱ δ' εἰσελθόντες χορεύουσι μέχρις ἂν παρατεθῇ ἡ τράπεζα· καὶ φαγόντες καὶ πίνοντες καὶ φιλοδωρηθέντες καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐπευξάμενοι, εἰς ἄλλην οἰκίαν ἀπέρχονται· τῶν δὲ ἀκολουθούντων οἱ βουλόμενοι συνειέρχονται καὶ τῆς τραπέζης συμμετέχουσιν· οἱ πάντες δ' οἰνοποτοῦσιν ἢ οἰνοπνεύματι μεθυσκονται. Βίς δὲ τὰς νυκτερινὰς ταύτας ἐπισκέψεις καὶ ἡ ἀκολασία ἐμφιλοχωρεῖ, αὐστηρότατα ἄλλως ἢ μᾶλλον διὰ φόνου τῆς προσβολῆς τῆς τιμῆς τιμωρουμένης.

§. 17. Ἐπειδὴν δ' οὕτως ἅπαν τὸ χωρίον περιέλθωσι καὶ τὰ νενομιτῆνα δῶρα συλλέξωσιν, εἰς τὴν πυρᾷν ἐπιστρέφουσι, καὶ ἀφ' οὗ ἐπὶ τινὰς ὥρας, ὡς καὶ πρότερον, χορεύουσι, ὑπὲρ τοῦ οἴνου τῆς οἰστρομανίας κορυφωθείσης, ὀρμῶσι δρομέας καὶ ὡσπερ πτηνὰ τινα τὰ δάση καὶ τὰ ὄρη διέρχονται· τὸ δὲ πλῆθος ἀκολουθεῖ, τῆς μουσικῆς προηγουμένης καὶ τῶν λαμπαδηφορούντων καὶ τῶν ὀπλοφορούντων προπορευομένων· οὕτω δ' εἰς τὸ γειτονικὸν χωρίον ἀφικομένων, ἐξέρχονται οἱ κάτοικοι εἰς προϋπάντησιν αὐτῶν μετὰ φανῶν καὶ λαμπαδῶν καὶ θυμιαμάτων καὶ ἐν ταῖς ἑαυτῶν εἰκόσι χορεύοντες καὶ ἀλαλάζοντες· ἀσπασάμενοι δ' ἀλλήλους καὶ φύρδην μίγδην καὶ ἐν οἰστρηλασίᾳ περιπτυξάμενοι, εἰς τὰς ἑαυτῶν οἰκίας τούτους ὑποδέχονται φιλικώτατα, φιλοξενούντες αὐτοὺς καὶ φιλοδωροῦντες καὶ φιλεύοντες. Οἱ δ' Ἀναστενάραϊ, χορεύσαντες καὶ τὰ κράτιστα ἐπευξάμενοι, οἰκαδὲ ἐπιστρέφουσι, προπεμφθέντες· καὶ κατὰ τὰς νυκτερινὰς δὲ ταύ-

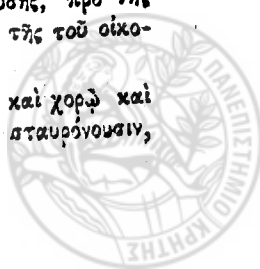
ας πομπάς πολλακίς τῇ Ἀφροδίτῃ θύουσι· εἰς δὲ τὴν πυρὰν τοῦ χωρίου αὐτῶν ἐπανελθόντες, μέχρι τῆς πρωΐας χορεύουσι.

§. 18. Τὰς δὲ νυκτερινὰς ταύτας ἐκδρομὰς καὶ τὰς ἐπισκέψεις τὰ χωρία πρὸς ἄλλα ποιῶνται, λέγοντες ὅτι ὁ ἅγιος πηγαίνει πρὸς τὸν ἐν Πυργόπλῳ ἢ Βούργαρι ἀδελφὸν τοῦ ἁγίου. Πολλακίς δὲ καὶ νεανίαι τὸν δρόμον τῶν Ἀναστεναρίων ὑποκόπτουσι, ἵνα μὴ δῆθεν ὁ ἅγιος ἐκ τοῦ χωρίου οὕτων ὑσκήφυγῃ, ἀλλ' ἐκεῖνα ἀκατάσχετα τὰς χεῖρας τῶν κωλύστων διαφεύγουσι.

§ 19 Τὴν δ' ἐπαύριον, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας, ὁ ἱερεὺς εἰς τὸ ἁγίασμα ἀπέρχεται καὶ ψάλλει τὸν ἁγιασμὸν, παρισταμένου τοῦ Ἀρχιαναστεναρίου, ὅστις, μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἁγιασμοῦ, τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου λαβὼν, εἰς τὸν ναὸν ἐπιστρέφει· τοῦ δ' ἱερέως πάντα ὁμοῦ τὰ πρὸς θυσίαν ζῶα εὐλογῆσαντες καὶ τὴν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καθωρισμένην εὐχὴν τῶν ποιμνίων ἢ τὴν τῶν κρεῶν ἀναγνόντος, ὁ Ἀρχιαναστεναρὸς, σταυρῶσας διὰ τῆς εἰκόνης τοῦ ἁγίου τὸν ἱερὸν ταῦρον, θυσιάζει αὐτὸν μετὰ προσοχῆς, ὥστε τὸ αἷμα νὰ ρέυσῃ εἰς τοῦ ναοῦ τὰ θεμέλια· πέλεκυς δ' ἱερὸς καὶ ἱερὸν ἐπίσκοπον καὶ μάχαιρα ἱερὰ εἰς τὴν θυσίαν ὑπηρετοῦσι· καὶ τὰ μὲν κρέα τοῦ ταύρου ὡμὰ εἰς τὰς οἰκίας διανέμονται· τὸ δὲ δέρμα εἰς πλατέα λωρία κατατίμεται καὶ ἀνά ἐν πέδιλον (τσαρούχι) πρὸς ἐκάστην οἰλογένειαν στέλλεται. Ὅσοι δ' ἂν μὴ ἐπαρκῆσθαι ἐφέτος, τούτοις ἐς τοῦπιόν προσφέρουσι. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ καὶ τὰ λοιπὰ θύματα οἰκοθύονται καὶ τὰ κρέα αὐτῶν ψήνονται καὶ ἕκαστος τοῖς οἰκειοῖς καὶ φίλοις αὐτῶν ἢ καὶ τοῖς πτωχοῖς διανέμουσι. Καὶ τὰ μὲν Ἀναστενάρια τὴν ἡμέραν ἐφρουραζοῦσι· τὸ δὲ πλεθὺς ἐν χοροῖς καὶ θαλαῖς, οἱ μὲν ἐν τῷ χωρίῳ, οἱ δ' ἐν τῷ ἁγιάσματι, διασκεδάζουσι.

§. 20. Τὴν δ' ἐπιούσαν νύκτα ὁ ἱερὸς χορὸς παρὰ τὴν πυρὰν ἐπὶ τῆς ἀνθρακίης ἐπιαναλαμβάνεται καὶ αἱ νυκτεριναὶ ἐκδρομαὶ καὶ ἐπισκέψεις ταῦτα δὲ διαρκοῦσιν, ἄνευ διακοπῆς, ὅλον ὀκταήμερον. Ἐὰν δὲ, ξένος τις παρατυχῶν, τὰ ὄργανα τούτων τολμήσῃ νὰ περιγελάσῃ, ὡς ποτ' ὁ Πενθεὺς ὑπὸ τῶν Βακχῶν καὶ Μαινάδων, οὕτω καὶ αὐτὸς φρονεῦται· καὶ τῆς πυρᾶς δὲ τὸ πῦρ ἱερὸν, καὶ τοῖς καπνίζουσι νὰ ἀνάψωσι τὰς καπνοσύριγγας δὲν ἐπιτρέπεται. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ κατὰ τὰς ἱεράς ταύτας πανηγύδας, πολλοὶ τῶν πανηγυρίζοντων, θεόληπτοι καὶ οἰστροπληγῆς γινόμενοι, Ἀναστενάρια ἀναδείκνυνται. Τῆς δ' ἐορτῆς διαρκούσης, πρὸ τῆς οἰκίας ἐκάστου Ἀναστεναρίου φανὸς κρέματα, εἰς σημεῖον τῆς τοῦ οἰκοδεσπότου ἱερότητας.

§. 21. Κατὰ δὲ τὸ τέλος τῆς πανηγύρεως, ἐν μουσικῇ καὶ χορῷ καὶ πομπῇ τὸ χωρίον περιελθόντες, τὰς τέσσαρας ὁδοὺς αὐτοῦ σταυροῦνται,

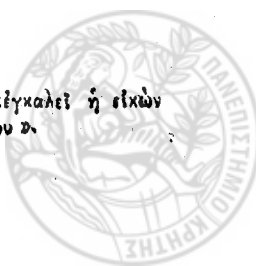
ἀνυψούντες τὰς εἰκόνας, ἵνα μὴ κακόν τι εἰσέλθῃ· καὶ ἔπειτα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀρχιαναστενάρου ἐπιστρέψαντες, καὶ ἐκεῖ συμποσιάζαντες καὶ ἐν μουσικῇ καὶ χορῷ καὶ θαλίαις εὐφρανθέντες. ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει τὰς εἰκόνας εἰς τὸν ναὸν κομίσαντες, καταθέτουσι καὶ οὕτως ἐπισφραγίζουσι τὴν πανήγυριν.

Γ'. Ἡ οἰστρομανία καὶ αἱ ἱερετλεστίαι τῶν Ἀναστεναρίων.

§. 22. Τὰς δὲ θυσίας καὶ τὰς πομπὰς καὶ τοὺς χοροὺς, δι' ὧν τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἐορτάζουσιν ἐν συντόμῳ ἐχθήμενοι, ἀναγκαῖον ἐνομίσαμεν ἵνα καὶ περὶ τῶν Ἀναστεναρίων καὶ τοῦ βίου αὐτῶν προσθῶμεν μικρά τινα. Καὶ Ἀναστενάρια μὲν ἢ Ἀναστενάραι (ὁ Ἀναστενάρης, ἢ Ἀναστενάρα, τὸ Ἀναστενάρι ἢ Νεστενάρι) ἐκ τῶν ἐπιφωνημάτων ἔχ' ἔχ, οὐχ οὐχ, ἔχ' ἔχ, ἄπερ ἐπιφωνοῦσι χορεύοντα, ἴσως ἐπικέκληνται θεόληπτοι δὲ ἢ μᾶλλον οἰστροπληγες γίνονται ἄλλος ἄλλοι ἐν ἄλλῃ χωρίῳ, εἰς ἢ δύο ἢ καὶ τρεῖς ἐνίοτε· ὁ μὲν κατὰ τὰ ἐν Βλαχόβα τελούμενα προεόρτια, ὁ δὲ κατὰ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου ἐν τῷ ναῷ ἢ κατὰ τὸν παρὰ τὴν πυρὰν χορὸν, ὁ δὲ καὶ κατὰ τὰ μετέορτα. Πολλοὶ δὲ καὶ ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἀσθενήσαντες καὶ ἀναρρώσαντες καὶ τῷ ἁγίῳ ὑπὸ τῶν γονέων ἀφιερωθέντες, νεανίαί γεγόνηκεν, χορεύουσιν οἱ δὲ θεόληπτοι ἄνδρες, ἢ γυναῖκες ἢ καὶ παρθένοι, ὅτε κατὰ πρῶτον, κατὰ τὴν ἐγγχώριον φράσιν, «τοὺς πιάνει ὁ ἅγιος» (α), ὠχρότατοι γινόμενοι, τρέμουσι, ἀφρίζουσι καὶ ὑπὸ σπασμῶν καταλαμβανόμενοι καὶ τὸ βλέμμα ἀγριεύοντες καὶ λειποθυμοῦντες, ἐκτάδην καταπίπτουσι ἀναίσθητοι, ὥσπερ οἱ σεληνιαζόμενοι· οἱ δὲ παρόντες, ὡς ἅγιους καὶ καθαρούς τούτους θεωροῦντες, λαμπέδας κρατοῦντες, ἐν τοῖς θυμιατρείοις τοῦς θυμιῶσιν. Ἐν δὲ τῇ οἰστροπληγίᾳ καὶ τῇ ἐκστάσει τῶν φρενῶν, ἀναπηδῶντες καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου ἀρπάζοντες, νυχθήμερον χορεύουσι, τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς ποραφροσύνης διὰ τοῦ χοροῦ πορίζομενοι.

§. 23. Καὶ κατὰ τινὰς μὲν, ἡ οἰστροπληγία αὐτῇ μέθῃ ἐστὶ καὶ προσποιήσις ἀνθρωπαρίων πονηρῶν, κέρδους χάριν καὶ ἀκολασίας ἕνεκεν· ἄλλ'

(α) Ἐν Στοργᾷ λέγουσιν ὅτι τῇ πρὸ τῆς ἐορτῆς κυριακῇ αἰγλαεὶ ἢ εἰκὼν τὸν καθαρὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν κάμνει νὰ χάσῃ τὰ συλλογικά του δ.

ὅτι μὲν τὸ πρᾶγμα οὐκ ἔστι μίθη, καταδείκνυται ἐκ τοῦ ὅτι ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων πολλάκις ἀπειληθέντες ἢ καὶ μαστιγωθέντες, τῆς ἐκστάσεως ἐπαύσαντο, καὶ ἐρωτώμενοι δὲ ὀρθῶς ἀπαντῶσι, τῶν πράγματι μεθούτων οὐδὲν τοιοῦτον ποιούντων· ὅτι δ' οὐδὲ προσποιήσις ἐστίν, ἐκ τῶνδε, ἅπρ αὐτόπται μάρτυρες ἀξιόπιστοι διεβεβαίωσαν, καταδείκνυται. Ἐν Γραμματικῶν προύχοντός τινος ὁ υἱός, τῶν τελετῶν τούτων ὡς μωρῶν προλήψεων καὶ ἀφορμῶν ἀκολασίας κατηγορῶν πρότερον, οἰστροπλήξ καὶ αὐτὸς ἐγένετο· καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐπὶ τῷ πάθει αἰσχυρόμενος, τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ναῷ μετὰ δακρῶν ἐδέετο καὶ θυσία ὑπισχυνεῖτο, ὅπως τύχη ἀπαλλαγῆς· ἀλλὰ τὴ πάθος οὐ δυνήεις νὰ ἀποφύγη, τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἀπὸ τοῦ ναοῦ ἤρπασε καὶ νυχθήμερον χορεύσας τὸν τῶν Ἀναστεναρίων ἑξαλλοῦ χορὸν, μόλις εἰς ἑαυτὸν συνήλθε καὶ μῆνα ὄλον οἰκουρῶν διετέλει, ἐπὶ τῷ πάθει αἰσχυρόμενος. Καὶ γυνὴ δὲ τις ἐν χωρίῳ τινὶ τοῦ Βίϋνης, καὶ ἄλλη δ' ἐν Προδιδῶ, ἐν τῇ οἰστροπληγίᾳ αὐτῶν, εἰς τὸν ποταμὸν πεσοῦσαι, ἐπνίγησαν. Πολλάκις δὲ καὶ ὁ μνηστῆρ μετὰ τῆς μνηστῆς χορεύσαντες, ἀλλήλους οὐ διέγνωσαν. Ἐκ τούτων τοίνυν τῶν τεκμηρίων καὶ ἐκ τοῦ ἐπὶ τῆς ἀνθρακίᾳς χοροῦ, ἴσως ἂν τις εἰκάσειεν ὅτι τὸ πρᾶγμα νευρική τις ἐστὶ πάθησις ἐκ τῆς δι' ἀμάθειαν μεγάλης πίστεως εἰς τὰ ἀνύπαρκτα καὶ τῆς ἐκ προλήψεως προκαταλήψεως· διὰ τοῦτο καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἐν παραφορᾷ καὶ λελυμένη καὶ ἀτμημελὶ τῇ κόμῃ καὶ γυμνόποδες χορεύσαντες, ὕστερον κεκμηκότες ὡς ἐνεοὶ κἀθνται, οὐδενὸς τῶν πεπραγμένων ἐνθυμούμενοι. Ἴνα δ' ἡ ἱερότης τοῦ νεοστί γενομένου οἰστροπλήγος καὶ παρὰ τῷ λαῷ σεβαστὴ γένηται καὶ κατακυρωθῆ, ὀφείλει πάντως ὁ νεοφώτιστος, οὕτως εἰπεῖν, ἵνα καταταχθῆ ἐν τοῖς Ἀναστεναρίοις ὑπὸ τοῦ Ἀρχιαναστενάρου, καὶ παραδεκτὸς καὶ ἀρεστὸς ἢ τῇ ἀδελφότητι.

§. 24. Ἀποτελοῦσι δὲ τὰ Ἀναστενάρια τάγμα τι ἰδιαιτέρον ἢ ἀδελφότητα, ἀρχηγόν, ἢ μᾶλλον, πρόεδρον ἔχουσαν τὸν Ἀρχιαναστενάρην, ὃς τις ἐκ τῶν τοῦ Κωστί Ἀναστεναρίων ἐκλέγεται, ἐκ διαδοχῆς τοῦ ἐκάστοτε πρεσβυτέρου ἢ ἱκανωτέρου· αὐστηρότερον δὲ καὶ ἀγιώτερον βίον ἐπιδεικνύμενοι, σεβαστοὶ τοῖς πᾶσι γίνονται· διὸ καὶ προσερχομένοι αὐτοῖς οἱ καθήμενοι προεξανίστανται καὶ τῆς ὁδοῦ παραχωροῦσι· πάντῃ δ' ἀγράμματοί εἰσι τὰ Ἀναστενάρια, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν μόνον κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τῶν Φώτων, ὅτε ὁ μέγας ἁγιασμός ψάλλεται, ὑπάγουσιν, ἄλλοτε δ' οὐδέποτε· ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες οἱ τὰς προλήψεις ταύτας ἀποδεχόμενοι σπανίως τὸν ναὸν ἐπισκεπτόντα· ὁ δ' ἱερεὺς τοῦ χωρίου, ἐὰν θέλη, λειτουργεῖ καὶ κατ' αὐτὰς ἀκόμῃ τὰς κυριακάς, διότι μόνος ψάλλει καὶ μόνος ἀκούει τὴν ἀκολουθίαν. Τὰ δὲ Χρι-

στούγεννα, λίαν πρωτὶ ἐγχειρόμενοι, τὸν ἱερὸν πλακοῦντα ἐσθίουσι καὶ οὐδέ κἀν κατοῦσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' εἰς εὐωχίας καὶ τὴν οἰνοποσίαν τρέπονται· οὐδεὶς δ' ἐξουλογεῖται καὶ σπανίως μεταλαμβάνουσι τὰ Ἀναστενάρια· ἀλλ' ἰδιαίτερα τεμένη ἐν ταῖς ἑαυτῶν οἰκίαις ἔχουσι, μέγαρα (κονάκια) τῶν παπποῦδων ταῦτα ἀποκαλοῦντες. Ἔστι δὲ ταῦτα πενιχρά τινα δωμάτια. ἐν οἷς αἱ εἰκόνας τοῦ ἁγίου αἱ χορεύουσαι ἀνήρτηνται καὶ λυχνίαι πρὸ αὐτῶν σιδεραῖ ἴστανται καὶ λύχνη ἀβέστοι κρέμανται. Πάππον δ' ἢ παπποῦν τὸν ἅγιον Κωνσταντῖνον ἀποκαλοῦσι καὶ τὰς εἰκόνας τούτου, παπποῦδες καὶ τὰ τεμένη αὐτῶν, τῶν παπποῦδων μέγαρα· τὸ δ' ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἀρχιαναστενάρου ἐν Κωστί, μέγαρον μέγα τῶν παπποῦδων ἐπικέκληται· τούτο δ' ἔστι καὶ τὸ πάντων ἱερώτατον· διότι καὶ ὁ ἐν Κωστί Ἀρχιαναστενάρης ἀπάντων σεβασμιώτατος καὶ ταῖς ἐπιταγαῖς τούτου τὰ τῶν ἄλλων χωρίων Ἀναστενάρια πεῖθονται. Ἐκεῖ δὲ καὶ ὁ ἱερός θησαυρὸς τῶν Ἀναστεναρίων, ἐξ ἀπριερωμάτων χρυσοῦν καὶ ἀργυρῶν καὶ ἀρχαίων νομισμάτων καὶ ἄλλων κρημμάτων συνιστάμενος, μετ' εὐλαβείας κεκρυμμένος φυλάσσεται· καὶ ἀμύθητόν τινα πλοῦτον, πρὸς τὴν πενίαν τῶν κατοίκων, ὅτι περιέχει, ἄδεται. Ἐκ τούτου δ' ὁ Ἀρχιαναστενάρης καὶ τὰ Ἀναστενάρια μόνα εἰς ἰδίας δαπάνας ἐξοδεύουσι· μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχιαναστενάρου, εἰς τὸν διάδοχον τούτου ὑπὸ τῆς ἀδελφότητος ἐκλεγόμενον παραδίδεται. Εἰς δὲ τὰ μέγαρα ταῦτα τῶν παπποῦδων ἄνδρες καὶ γυναῖκες μετ' εὐλαβείας φοιτῶσιν ἐν ταῖς ἑορταῖς, θυμιάμα καὶ λαμπάδας καὶ ἔλαιον κημίζοντες καὶ τὰς εἰκόνας τῶν παπποῦδων ἀσπάζόμενοι· καὶ ἄλλοτε δ' ὅποτεν ἀσθενήσῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ κτῆνος ἢ ἄνθρωπος ἢ ἀπολέτωτί τι· ἢ καλὸν ὄνειρον ἴδωσιν, εἰς τὰ τεμένη ταῦτα καταφεύγουσι· τὰ δὲ Ἀναστενάρια, εἰς τὰ τῶν ἀσθενῶν ἢ τῶν γονέων αὐτῶν ἢ τῶν κυρίων τῶν κτηνῶν ἀμαρτήματα τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ ἀποδίδοντα, διὰ ταγματῶν θυσιῶν, ἐλαίου, κηροῦ, κρημάτων καὶ ἐπαργυρώσεως ἢ ἐπιχρυσώσεως εἰκόνων ὑπισχοῦνται τὴν ἰασίν· καὶ τῶν ὀνειρῶν δ' ἐπιτηδεῖως ποιοῦνται τὴν ἐξήγησιν.

§. 25. Προσέτι δὲ καὶ ἱερατικὰ ἴδια ἔργα τὰ Ἀναστενάρια ἔχουσι·

Α'. Τὸ θύειν τὸν ἱερὸν ταῦρον κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου.

Β'. Τὸ ἐπὶ τῆς ἀνθρακίᾳς χορεύειν καθ' ἅπαν τὸ κατὰ τὴν ἑορτὴν ὁκταήμερον, καὶ τὰς νυκτερινὰς εἰς τὰς οἰκίας ἐπισκέψεις καὶ τὰς εἰς τὰ περίεξ χωρία ἐκδρομὰς.

Γ'. Τὸ ἀντλεῖν τοῖς εὐσεβέσι τὸ πρὸς τὸ νύμφασθαι καὶ τὴν πόσιν ἀγίασμα.

Δ'. Τὸ ἐξομολογεῖν τοὺς προσερχομένους καὶ δι' ὑποσχέσεως θυσιῶν εἰς τὸν ἅγιον, τῶν ἀμαρτιῶν δωρεῖσθαι τὴν ἀφεσιν.

Ε'. Τὸ χρησιμοδοτεῖν τοῖς χρωμένοις περὶ τῶν μελλόντων· διότι, κατὰ τὸν Εὐριπίδην, εὐτὰν ὁ Θεὸς εἰς τὸ σῶμα ἔλθῃ πολὺς, λέγειν τὸ μέλλον τοὺς μεμνηνότες ποιεῖ· καὶ οὗτοι τοῖνον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δῆθεν ἐμπεφορμημένοι, ὡδὲ πως τὸ μέλλον προλέγουσιν. Ἐρωτᾷ ὁ Ἀρχιαναστενάρης τὴν εἰκόνα τοῦ παπποῦ. Ἐπιτα, κλίνων τὸ οὖς πρὸς αὐτὴν, προσποιεῖται ὅτι δῆθεν ἀκούει, καὶ ἀπαντᾷ αὐτὸς, ὡς ὑπὸ τοῦ ἁγίου ἐμφορούμενος, τοιαῦτα λέγων· «ὁ παπποὺς ἀπαιτεῖ θυσίαν ταύρου ἢ κριοῦ ἢ ἀρνὸς ἢ ἔλαιον, ἢ καὶ χρῆματα, ὅπως ἢ ἔκθασις τοῦ μέλλοντος αἰσία γένηται». Οἱ δὲ περὶ ἀμφιβόλων πραγμάτων χρησμοί, οἷος ὁ περὶ τῆς τῶν νοσοῦντων ἀναρρώσεως, λοξοὶ καὶ διφορούμενοι ἐκφέρονται, ὥσπερ οἱ τῆς Πυθίας· τὸ δὲ λάθος αἰεποτε εἰς τὴν ἑλλιπῆ τοῦ τάγματος ἐκπλήρωσιν ἀποδίδεται. Πολλάκις δὲ καὶ Ἀναστενάρης τις ἐν τῷ ὀπισθοδόμῳ τοῦ τεμένους κεκρυμμένος ἀπαντᾷ ὡς παπποὺς δῆθεν. Καὶ μακρόθεν δ' οἱ συγγενεῖς τοῦ πάσχοντος φέροντες φέρεμά τι αὐτοῦ, ἐρωτᾷ τὰ Ἀναστενάρια περὶ τῆς ἀναρρώσεως· ἐκεῖνα δὲ ἀποκρίνονται οὕτως ἢ ἄλλως ἐπὶ τοῦ φορέματος μαντεύοντες, καὶ οἱ χρησμοὶ ὡς ἐπαληθεύοντες λέγονται ὑπὸ τοῦ ὄχλου καὶ πιστεύονται. Καὶ παρὰ τὴν πυρὰν δὲ βεβακχευμένοι καὶ ἔνθεοι χορεύοντες πολλάκις χρησιμοδοτοῦσι· καὶ δὴ καὶ ποτὲ τις ἔκλεψε μελισσῆ· ὁ δὲ ἀπολέσας αὐτὰ εἰς τὸν παπποῦν, εἰάν εὐρίσκοντο, ἔταξεν. Ἐπειδὴ δὲ μετ' ὀλίγον τὰ ζῶα τοῦ κλέπτου ἐψόφησαν, τῇ κλοπῇ ἀποδιδούς τὴν ζημίαν ὁ κλέπτης, προσελθὼν τῷ Ἀναστενάρῃ, ἐξωμολογήθη, τὴν πρὸς τὸν παπποῦν μεσιτείαν αὐτοῦ ἐπικαλούμενος, ὅπως ἐξιλείωσθαι τοῦτον διὰ τάγματος· ὁ δὲ Ἀναστενάρης παρήγγειλεν αὐτῷ ἵνα, κρατῶν λαμπάδα, τὸν θυμῷ κατὰ τὴν ἑορτὴν ἐν τῇ πυρᾷ χορεύοντα. Καὶ λοιπὸν κατὰ τὴν ἑορτὴν ὁ Ἀναστενάρης χορεύων, ἔλεγεν ὅτι ὁ παπποὺς εἶπεν αὐτῷ τίς τὰ μελισσῆ ἐκλεψε, καὶ διέταξεν αὐτῷ ἵνα τὸν κλέπτην φανέρωσῃ· ὁ δὲ ταῦτα ἀκούων, ἵνα μὴ φωραθῇ, ἐθυμία αὐτὸν εἶτι προθυμότερον· ἀλλ' ὁ Ἀναστενάρης, ὑπὸ τοῦ κυρίου τῶν μελισσῶν παρακαλούμενος, τραγωδῶν ἐν τῷ χορῷ καὶ ἀδὲν βαστῶ, δὲν βαστῶ, δὲν-βαστῶ, θὲ νὰ τὸ πῶς λέγων, τὸν κλεπτην ἐφάνέρωσεν· ὁ δὲ, ῥόπαλον ἀρπάσας, τὸν Ἀναστενάρην ἐφιλοφρονήσατο, λέγων· ἀὸ παπποὺς σὲ τῷ εἶπεν ἢ ἐγώ; ἀν δὲν σὲ τῶλεγα ἐγώ, ποῦ θαλὰ τὸ ζεύρεις σύ;». Οὕτω δ' ἡ ἀνάκαθεν περὶ τοὺς χρησμοὺς ἐπικρατήσασα γοητεία καὶ τέχνη καὶ τοῖς Ἀναστεναρίοις γνωστὴ καὶ ἡ ἀγυρτία συμπαραομαρτεῖ καὶ πρὸς τὴν ἀπάτην τῆς παχυλῆς ἀμαθείας καὶ προλήψεως χρησμοῦ.

Σ'. Προσκαλοῦνται τὰ Ἀναστενάρια εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πάσχοντος καὶ

μετὰ πολλῆς εὐλαβείας ἐν λαμπάσι καὶ θυμιάμασιν αὐτοὺς οἱ οἰκεῖοι τοῦ ἀσθενοῦς ὑποδέχονται· οἱ δ' ἐν ταῖς εἰκόσι τῶν παππούδων ἑλθόντες, σταυροῦσι τὸν ἀσθενῆ καὶ τὸν ἱερὸν χορὸν, τῆς μουσικῆς παιανίζουσας, περὶ αὐτὸν χορεύσαντες, ἐρωτῶσι τὸν παπποῦν, κλίνοντες τὸ οὖς πρὸς τὴν εἰκόνα, ἂν ὁ ἀσθενὴς μέλλῃ νὰ ζήσῃ· καὶ ὡς παρὰ τοῦ ἁγίου δῆθεν λοξῶς ἀποκρίνονται, διὰ τάγματος θυσίας τὴν ἀνάβρωσιν ὑπισχνούμενοι καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀσθενείας τῇ παρὰ τοῦ πάσχοντος ἢ καὶ τῶν προγόνων αὐτῶν ἀμελείᾳ θυσίας τεταγμένης ἀποδίδοντες. Φιλοδωρηθέντες δὲ καὶ τελείαν ἀνάβρωσιν ἐπευξάμενοι, ἀπέρχονται· καὶ εἰ μὲν ἀναλάβῃ ὁ ἀσθενὴς, αὐτὸς θύει τὸ τεταγμένον θῦμα καὶ συμπόσιον παραθέμενος, ἐπιτῆ τὰ Ἀναστενάρια καὶ ἐν χοροῖς καὶ θαλίαις εὐφραίνονται· εἰ δὲ καὶ ἀποθάνῃ, οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ τὴν θυσίαν προσφέρουσιν. Ἐάν δὲ ὁ ἀσθενὴς ἦται παῖς ἢ μεράκιον, ὑπὸ τῶν γονέων τάζεται ἵνα χορεύῃ ἀναβρώσας, ὡς Ἀναστενάριον.

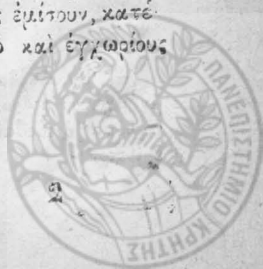
Ζ'. Ὅποταν δ' ἐπιζωοτία συμβῇ ἢ ἄλλη τις ἐπιδημία ἢ ἀναφανῆ βροκόλαξ, ἢν Σμερδάκι ἀποκαλοῦσιν ἢ Γούστρελον, (α) ἐξέρχονται εἰς λιτανεῖαν τὰ Ἀναστενάρια ἐν μουσικῇ καὶ χορῷ καὶ πομπῇ, τὰς εἰκόνας τῶν παππούδων κρατοῦντα, καὶ δρομαῖοι τρέχουσι, τὸν βροκόλακα δῆθεν διώκοντες ἀνά τὰ ὄρη ἢ εἰς τὰς οἰκίας καὶ κατ' αὐτοῦ πυροβολοῦντες, διότι προσποιοῦνται ὅτι δῆθεν βλέπουσιν αὐτὸν ὡς ἄσκον μέλανα πλήρη αἵματος. Ἐπειτα δὲ τὰς τέσσαρας ἄκρας τοῦ χωρίου διὰ τῶν εἰκόνων σταυροῦσι, τὸ κακὸν ἐκδιώκοντες καὶ φραγμὸν αὐτῷ τιθέμενοι. Ἐν ἑκάστη δὲ πλευρᾷ τοῦ χωρίου κηπάριον ἱερὸν τῶν παππούδων περιπέφρακται, ἱεροῖς δένδροις κατεσκιασμένον, καὶ ἐν αὐτῷ περίπτερον, ἔνθα κατὰ τὴν λιτανεῖαν τὰς εἰκόνας εἰς προσκύνησιν καταθέτουσι, καὶ κατὰ τὴν μνήμην δὲ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τὰς ἄλλας ἐπισήμους ἑορτάς ἐκεῖ τὰ Ἀναστενάρια χορεύουσιν ἐν ταῖς εἰκόσι περὶ τὸ περίπτερον. Ἐπὶ δὲ τῶν σαναίδων τούτου σταυροὶ δι' ἐρυθρᾶς βαφῆς εἰσὶν ἐξωγραφημένοι καὶ λυχνίαι ἴστανται, ὅπου τὸ προσερχόμενον πλῆθος λαμπάδας ἀνάπτει καὶ θυμῶ καὶ προσκυνεῖ.

(α) Σμερδάκι ἴσως ἐκ τοῦ σμερδαλίος καὶ Γούστρελος ἴσως Βούστρελος, ἐκ τοῦ βοῦ, καὶ οἰατρος καὶ ἐλαύνω· ὡς οἰσθηλατῶν καὶ ταρατῶν καὶ κνίγων· πολλὰς τὰς βοῦς· καὶ τὸ ῥῆμα γουστρελιάζω = βροκολακιάζω = ἐξαγρηνῶ. Ἐγουστρελιάσεν ἀπόψε = δὲν ἐκοιμήθη, ἀλλ' ἠγρύπνει ὡς βροκόλαξ.

Η. Ὅπότεν ὁ θεμέλιος λίθος νεοδημένου τινὸς οἰκίας κατατίθεται, ὁ μὲν ἀρχιτέκτων θύει μέλαν πρόβατον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ οἰκοπέδου, ἐντὸς λάκκου χύων τὸ αἷμα· τῶν δὲ Αναστεναρίων προσκληθέντων, ὁ Ἀρχιναστεναρῆς, ἀνά μιαν λαμπάδα ἐν ταῖς τέσσαρσι γωνίαις τῆς οἰκίας ἀνάπτει, καὶ λαβὼν θυμιατήριον, θυμιά πάντας τοὺς παρόντας· ἔπειτα θάπτει τὴν κεφαλὴν τοῦ θυμάτος ἐν τῷ λάκκῳ, ἔνθα καὶ τὸ αἷμα ἐῤῥυσει· καὶ λαβόντες τὰς εἰκόνας τῶν παπποῦδων, χορεύουσι, τῆς μουσικῆς παιανισούσης, μέχρις ἂν ὅπου παρατεθῆ τὸ συμπόσιον· φαγόντες δὲ καὶ πίνοντες καὶ τὰ κράτιστα ἐπιυξάμενοι, ἀπέρχονται.

§. 26. Οἱ δὲ τῶν χωρίων τούτων κάτοικοι, οἱ μὲν ἄπαξ μόνον τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τὰ Φῶτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὑπάγουσι καὶ οὐδέποτε μεταλαμβάνουσιν, οὐδ' εἰς αὐτὴν τοῦ βίου τὴν τελευτὴν φθάσαντες· οἱ δὲ σπανίως κατὰ τὰς ἐπισήμους ἐορτὰς μόνον εἰς τὸν ναὸν ἔρχονται· πολλοὶ δὲ τούτων εἰς τὸ δάριος ἐξελθόντες καὶ ἐπὶ μεγάλῳ δένδρῳ σταυρὸν χαράζαντες, ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς ἑαυτῶν ἁμαρτίας ἐξαγορεύονται· τῶν δὲ συνεχῶς εἰς τὸν ναὸν φοιτησῶν γυναικῶν ἔρωτα πρὸς τὸν ἱερέα καταγινώσκουσι καὶ τὸν ἄγιον δὲ Κωνσταντῖνον, ἐν τῇ ἁμαθείᾳ καὶ πλάνῃ αὐτῶν, οἱ πάντες σύζυγον καὶ οὐχ υἴον τῆς ἁγίας Ἐλένης νομίζουσι καὶ φιλόγυνον αὐτὸν καὶ ἀκόλαστον θεωροῦσι· διὸ καὶ τὰ ὄργια τῆς Ἀφροδίτης κατὰ τὴν ἐορτὴν ἐν ἀδείᾳ ἑαυτοῖς ἐπιτρέπουσι. Καὶ περὶ μὲν τὰ θεῖα πάντα ψυχρὸν καὶ ἀδιάφορον ὄντες, ταῖς ἑαυτῶν προλήψεσι μέγιστον σέβας ἀπονέμουσι, καὶ τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς καὶ τὴν εὐκρασίαν τῶν καιρῶν καὶ τὴν τῶν ποιμνίων αὐξήσιν εἰς τὴν πιστὴν τῶν θείων τούτων τήρησιν ἀποδίδοντες· διότι, ὡς νομίζουσι, ἀναγκασθέντες ἔστιν ὅτε ὑπὸ τοῦ ὑπερμέτρου ζήλου ἀρχιερέων τινῶν μαστίγει καὶ καθιέρῃσι καὶ παντοίαις καταδρομαῖς ἢ καὶ τῇ ἐπεμβάσει τῆς ἐπιτοπῆς ἀγῆς, ἵνα τῶν ὀργίων κούσονται, μεγάλην τὴν δυστυχίαν ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν χώραν εἶδον ἐπεληθῶσαν. Ὅθεν καὶ εὐκαιρίας δραζόμενοι, πάλιν αὐτῆς τὰς ἐορτὰς αὐτῶν ἐν λαμπρότητι πανηγυρίζουσι.

§. 27. Τούς δ' ἱερεῖς, τοὺς μὲν σιωπῶντας καὶ παραβλέποντας καὶ μὴ ἐξελέγχοντας, προθύμως καὶ πλουσιοπαρόχως φιλοδώρουσιν, ὡς οἱ πολλὰ ἔτη ἐκεῖ ἐφημερεύσαντες πατὰ Εὐγενῆς καὶ πατὰ Σταμάτης, οἱ Ἀθῶνιαισι, διεδεδαιωτῶν μοι· τοὺς δὲ νουθετοῦντας καὶ ἀποκρίπνυντας καὶ τὸν ναὸν κλειόντας καὶ τὰς εἰκόνας μὴ παραδιδόντας ἐμίτουν, κατέτρεχον, ἐσυκοφάντων καὶ οὐδὲν αὐτοῖς ἐφιλοδώρουν· διὸ καὶ ἐγγχωρίους ἱερεῖς πρὸς ἡσυχίαν αὐτῶν οἱ ἀρχιερεῖς ἐχειροτόνησαν.

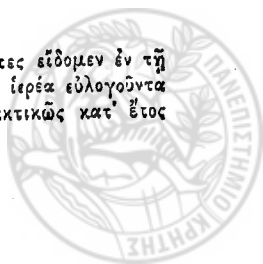

Ζ'. Αἱ χορεύουσαι εἰκόνες.

§. 28. Αἱ δὲ τῶν παππούδων χορεύουσαι εἰκόνες λαβὰς ἔχουσιν ἰκανῶς μακρὰς κάτωθεν ἐκ τῆς αὐτῆς οανίδος, πρὸς τὴν κατὰ τὸν χορὸν τῶν Ἀναστεναρίων εὐκόλον διαχείρισιν, ἐπληρωμέναι δ' εἰσὶ καὶ κεχρυσωμένα καὶ παντοίοις κοσμήμασιν, οἷον χρυσοῖς καὶ ἀργυροῖς ἐνωτίοις καὶ δακτυλίοις καὶ ψελλίοις καὶ ἀλύσει καὶ ἀρχαίοις νομίσμασι κεκοσμημένα· σκέπη δ' ἐρυθρὰ μέχρι τοῦ τραχήλου διήκουσα, ὥσπερ τις ἐπενδύτης, τὴν εἰκόνα καλύπτει, ἐξ οὗ στερεοὶ καὶ εὐμεγέθεις ἀργυροὶ κώδωνες εἰς πλῆθος ἐξήρτηνται· τῶν δὲ παρὰ ταῖς ἄλλοις Χριστιανοῖς εἰκόνων τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου διαφέρουσι, καθ' ὅτι ἡ ἁγία Ἐλένη ζωγραφεῖται διεζωσμένη τὴν ἐσθῆτα καὶ τὸν ἕτερον πόδα, ὡς χορεύουσα δῆθεν, προτείνουσα· εἰκόνας δὲ τοιαύτας καὶ ἐν τοῖς ναοῖς ἔχουσιν, ἀλλ' ἴδια ἐν τοῖς τῶν παππούδων τεμένεσιν, ἃς καὶ ἱερωτάτας νομίζουσι. Καὶ αἱ τοῦ ἁγίου δὲ Παντελεήμονος εἰκόνες λαβὰς ἔχουσι καὶ ἐρυθρῶ χιτῶνι καὶ κώδωσιν ἀργυροῖς καὶ παντοίοις κοσμήμασι κεκοσμηνηται, παρ' οἷς ἡ ἑορτὴ τούτου ἐν χοροῖς καὶ πομπαῖς καὶ θυσίαις πανηγυρίζεται· παρὰ δὲ τῶν πρεσβυτέρων ἠκούσαμεν ὅτι καὶ ἐν ταῖς μνήμαις τῶν ἄλλων ἐπισημοτέρων ἁγίων, οἷον τοῦ ἁγίου Δημητρίου (α), τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τῶν λοιπῶν, ἐν ταῖς εἰκόσιν αὐτῶν πρὸ χρόνων ἐχόρευον.

§. 29. Πολλάκις δὲ δεινῶς διωγμοὺς παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς ἀρχιερέων αἱ τοιαῦται εἰκόνες, ὥσπερ εἰδωλά τινα λατρευόμεναι, ὑπέστησαν, καὶ ὁ πέλεκυς βαρὺς κατ' αὐτῶν ἐπέπεσε καὶ εἰς τὸ πῦρ παρεδόθησαν, κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ τε πανιερωτάτου πάλαι μὲν ποτε Σωζουαγαθουπόλεως, ἥδη δὲ πρώην Λαρίσσης κυρίου Λωροθέου καὶ τοῦ πρώην Σωζουαγαθουπόλεως κυρίου Προκοπίου καὶ τοῦ ἐν μακαρία τῇ λήξει γενομένου πρώην Βιζύης, κυροῦ Ματθαίου, ὅστις καὶ μάλιστα πολλάκις, ὡς αὐτὸς ἰδίῳ στόματι ἡμῖν ὠμολόγησε, τὰ Ἀναστεναρία ἐφιλοφρονήσατο· ἀλλ' ὁ διωγμὸς, ὡς αἰετοτε, ἀντὶ τοῦ καταπαῦσαι τὴν πρόληψιν, ἔτι μᾶλλον

(α) Ἐν Δαρδανελλίαις πρὸ τριῶν καὶ εἰκοσιν ἐτῶν διδάσκοντες εἶδομεν ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ ἁγίου Δημητρίου ταῦρον μέλανα θυόμενον, καὶ τὸν ἱερέα εὐλογοῦντα τὸ θῆμα· διεβεβαίον δ' ὁ ἱερεὺς ὅτι ἡ θυσία μέλανος ταύρου τακτικῶς κατ' ἔτος ἐγίνετο.

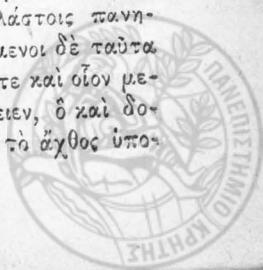
αὐτὴν ἐπέτεινε καὶ βαθύρριζον καὶ ἰσχυροτέραν κατέστησεν ἢ δ' αὐτοῦ πανιερότης ὁ ἅγιος πρῶν Σωζουαγαθουπόλεως, κύριος Προκόπιος, πρῶτον μὲν σφοδρότερον καταδιώξας τὰ Ἀναστενάρια, μετετέθη ἐκ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ διαταγῆ τῆς ὑψηλῆς Πύλης, ὡς ἰδίῳ στόματι ἡ αὐτοῦ πανιερότης διηγήσατο, καὶ ἐνεργεία τοῦ Τσεμίλογλου Ὄτσακ Ναζιρι, ἐπιστάτου τῶν κατὰ τὸ Μικρὸν Σαμακόβιον μεταλλείων τοῦ σιδήρου, ἐν οἷς πλείστοι ἐκ τῶν χωρίων τούτων εἰργάζοντο· αὐθις δ' ἐπανελθὼν εἰς Σωζούπολιν, μετριώτερον πρὸς αὐτοὺς ἐπολιτεύσατο· τῆς δὲ μεθόδου ταύτης, τῆς διὰ τοῦ πελέκει καὶ τοῦ πυρὸς καὶ τῆς μαστίγος ἀνεπιτυχούς μέχρι τοῦδε ἀποδειχθείσης, ὑπολείπεται, νομίζομεν, ἢ διὰ τῆς συστάσεως σχολείων καὶ τοῦ διορισμοῦ φρονίμων καὶ ὁπωσοῦν ἀνεπτυγμένων διδασκάλων καὶ τῆς πατρικῆς διδασκαλίας καὶ νοθεσίας συνετῶν ἀρχιερέων· ἐναπόκειται δὲ τῇ φιλοστοργίᾳ τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας, ἵνα περὶ τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας καὶ τῶν ταλαιπώρων τούτων τέκνων αὐτῆς φροντίση, τῶν ἐν βαθεῖ σκότῳ ἤδη διαπορευομένων.

Η'. Ὁμοιότης τῶν τελετῶν τῶν Ἀναστεναρίων πρὸς τὰ τοῦ Διόνυσου ὄργια καὶ τὰς τῶν ἄλλων θεῶν πομπάς.

§. 30. Ἀρχαῖαι δ' αἱ τελεταὶ αὗται καὶ αἱ πομπαὶ καταφαίνονται, διότι πολλὴν τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ ὄργια τῶν Βακχῶν καὶ τῶν Μαινάδων ἔχουσι· διότι, ὡς τὸ πάλαι οἱ τελοῦντες αὐτὰ οἰστροπλήγες καὶ μανιώδεις γινόμενοι, οὔτε τῶν λεγομένων οὔτε τῶν πραττομένων εἶχον αἰσθησι, οὔτω καὶ νῦν τὰ Ἀναστενάρια, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ἐν τῇ οἰστρομανίᾳ αὐτῶν, ἐξῆλοι καὶ γυμνόποδες καὶ λελυμένη τῇ κόμῃ χορεύσαντες καὶ πομπεύσαντες, μετὰ ταῦτα οὐδενὸς τῶν λεχθέντων καὶ πραχθέντων μέμνηται, καὶ ἐν τῷ χορῷ ἀλλήλους οὐ διεγνώσαν· ἀντὶ δὲ τοῦ τῶν Βακχῶν ἐπιφωνήματος εὐοῖ! σαβοῖ! τοὺς στεναγμοὺς ἔχ ἔχ, οὔχ οὔχ, ἐπιφωνοῦσι· καὶ ὡσπερ αἱ Μαινάδες ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ κρατοῦσαι θύρσον, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ ἀγαλμάτιον τοῦ Διονύσου, ὠργιάζον, ἢ ἐν ταῖς ἱεραῖς πομπαῖς τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν ἐπ' ὤμων οἱ ἱερεῖς φέροντες, ἐπεφώνουν ὑπὸ τοῦ ἄχθους δῆθεν τῆς θεότητος βαρυνόμενοι, οὔτω τὰ Ἀναστενάρια τὰς εἰκόνας φέρουσι στενάζοντα. Αἱ δ' εἰς τὸν Κιθαιρώνα πανυχιδες καὶ ἡ κατ' αὐτὰς ἀκολασία, ἦν κατ' ἀρχὰς ὑπώπτειον μὲν, κατὰ τὸν Εὐροπίδην, παρ' ᾧ ὁ Πενθεὺς φησι· « Πρῶφασιν μὲν ὡς δὴ Μαινάδας θυσκόους, τὴν δ' Ἀφροδίτην πρόσθ' ἅγειν τοῦ Βακχίου· γυναῖξί γάρ ὅπου βότρπος ἐν δαιτὶ γίγνεται γένος, οὐχ ὑγιᾶς οὐδὲν ἐτι λέγω τῶν ὀργίων· ἀλλ' οὐδόλω; ὑπῆρχεν, ὕστερον δ' ἐπεκράτησε, καὶ ὑπὸ τῶν Ἀναστενα-

ρίων τελούνται. Ὅπως δὲ τὸ πάλαι ἐν Λακεδαιμόνι κατὰ τὰς προμπαὺς ἔλεγον ὅτι ἡ Δημήτηρ εἰς ἐπίσκεψιν τῆς ἐν Ταινάρῳ Κόρης ἀπήρχεται, οὕτω καὶ ἤδη τὰ Ἀναστεναρία λέγουσιν ὅτι ὁ ἅγιος τοῦ Σιργῆς εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ ἐν Ἀφκαρίου ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἀγίου ὑπάγει· ἱερὸς δὲ τὸ πάλαι ὁ χορὸς περὶ τὸν βωμὸν καὶ ἐν ὀρχήσει ἐνθουσιᾶδει καὶ μολπῇ θορυβῶδει ἐτέλουν τὰ ὄργια· ἱερὸς καὶ ἤδη ὁ παρὰ τὴν πυρὰν χορὸς καὶ ἡ μουσικὴ ἀχώριστος· ὅπως δ' ἡ πυρὰ τὸν βωμὸν ἀντικατέστησεν, ἡ ἀνίχνυσις τούτου τοῖς δεινοῖς περὶ τὴν μυθολογίαν καὶ τὸν βίον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐναπόκειται· τὰ δ' ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κυκλίου χοροῦ μανικῶς πηδῶντα Ἀναστεναρία, τοῦ τοῦ ἀρχαίου Κρητικοῦ χοροῦ κυβιστήρας ἴσως ἀντικατέστησαν· «δοῖά δὲ κυβιστῆρε κατ' αὐτοὺς, μολπῆς ἐξάρχοντες, ἐδίνευσεν κατὰ μέσους» (Ἡσιόδ.)· καὶ ὅπως κατὰ τὴν Βιωτικὴν ἐορτήν, τὰ Ἀγριῶνια, ὑπετίθετο ὅτι ὁ Διόνυσος ἐκ τῆς χώρας ἐξέφυγεν, οἱ δὲ ὀργιζόμενοι ἀνεζήτουν αὐτὸν τρέχοντες ἀνά τὰ ὄρη, οὕτω καὶ ἤδη φεύγοντος τοῦ τὴν εἰκόνα κρατοῦντος Ἀναστεναρίου εἰς τὰ ὄρη κατὰ τὰς νυκτερινὰς ἐν λαμπαδηφορίαις ἐκδρομάς, ἄνδρες ὀπλοφόροι τὸν δρόμον περικόπτουσι, τὴν εἰς τὸ ἄλλο δῖθεν χωρὶν φυγὴν κωλύοντες. Καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Ἀναστεναρίων δὲ θυσία τοῦ ταύρου σγέσιν τινα ἴσως ἔχει πρὸς τὴν μορφήν τοῦ Βάκχου, διότι ταυροφυῆς καὶ ὁ Διόνυσος, καὶ αἱ Βάκχαι, κατὰ τὸν Εὐριπίδην, «φάνησι ταύρος» ἐπεφώνουν τὸν Διόνυσον. Ὡμὰ δὲ τὰ κρέα τοῦ θύματος διανεμονται, ἴσως διότι καὶ ὀμητικῆς ἐπεκαλεῖτο ὁ Διόνυσος. Ἐτι δ' ὅπως τὸ πάλαι ὁ ἀσεβὴς Πενθεύς, ἀκολασίαν ὑποπεύσας ἐν τοῖς ὀργίοις, ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ μητρὸς κατασπαράχθη, οὕτω καὶ ἤδη, ὅτις ἀν τῶν ξένων παρὰ τῶν ὑπὸ τῶν Ἀναστεναρίων τελομένων καταγελάσῃ, οὗτος ἐξ ἄπαντος φονεύεται. Καὶ ἡ κατὰ τὰς πανηγύρεις δὲ ταύτας ἐπικρατούσα μέθη οὐ μικρὸν τὰ τοῦ Διονύσου ἀποδείκνυσιν ὄργια. Ἐν δὲ ταῖς Βάκχαις τοῦ Εὐριπίδου μεγίστη ἡ ὁμοιότης τῶν Ἀναστεναρίων πρὸς τὰς Μαινάδας καταφαίνεται.

§. 31. Καὶ τῶν πατέρων δὲ τῆς Ἐκκλησίας πολλοὶ, τὰς τοιαύτας προλήψεις κατακρίνοντες, πολλὴν τὴν καταφορὰν ἐπίδεικνυνται κατὰ τῆς τούτων διατηρήσεως. Ἐν τῷ Ταμείῳ, λόγου χάριν, τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐν κεφαλαίῳ ΝΕ', ἐπιγραφὴν φέρουσι «περὶ τῶν βασταζόντων τὰς ἁγίας εἰκόνας καὶ παραφρονούντων», ἡ εἰς τὸν προφήτην Ἠσαΐαν ἐρμηνεῖα Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας παρατίθεται, λέγουσα· «Ἐν καταγελάστοις πανηγύρεσιν ἐξεκόμιζον τῶν σηκῶν τὰ ἀγάλματα. Ἐπαναθέμενοι δὲ ταῦτα τῶν ἱερέων τινὲς, περιήσαν ἐν πλατείαις, κατασεσόμενοι τε καὶ ὄιον μεθύσκοντες, ὡς ἀγχοφορῶντες ἄγαν, καὶ ἔνθα ἀν ἐπιβαρήσειεν, ὁ καὶ δοκιμάζειν ἤθελον, ἐκεῖ πῶς καὶ συγωθούμενοι καὶ μὴ φέροντες τὸ ἄχθος ὑπο-

κρινόμενοι· ὁ δὲ ἀσύνετός τε καὶ ἀγελαῖος ὄμιλος, γυναιὰ τε φρενῶν ἔρημα κατεκρίτει τοῖς εὐφρημαῖς. τὴν ἀψυγὸν ὕλιν εἰδοποιθηθεῖσαν ὄρωντες εἰς ἄνδρα τυγὸν ἢ γυναικίκα, ὦντή τε κατὰ ἀλήθειαν καὶ ἀφώρητον ἐνιέναι βάρως τὸν διακηκίζομενον τοῖς ἀναθεμένιοις εἰς ὦμος αὐτόν»· ὁ δὲ συγγραφεὺς τῆς βίβλου ταῦτα ἐπισυνάπτει· «λοιπὸν, τέκνον μου, δὲν εἶναι τοιοῦτότροπα καὶ παρόμοια σγεδὴν τὰ ἔργα τῶν τοιούτων λεγομένων Χριστιανῶν. ὅπου οὔτε ἀπὸ εὐλαβείας τινὸς εἰς τὰ τοιαῦτα ξεπέφθουν ἀνόσια καὶ ἄτοπα πράγματα· ἴλεως ὁ Θεός! Ἐπειδὴ καὶ ὁ νόμος τοὺς ἀρπάζοντας τὰς εἰκόνας καὶ ἀτάκτως βαδίζοντας, τοὺς κληρικούς καθαίρει καὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀφρίζει βαρέως»· ἐν κεφαλῷ δὲ ΝΗ' κατακρίνων τὰς παρὰ τοῖς Χοιττιανοῖς εἰθισμένους θησίας, ταῦτα προστίθουσιν· «ἡμεῖς δὲ οἱ ἀπλανεῖς Ἰησοῦς ἐπρεπε καὶ τὸ αἰμᾶ μας νὰ γύσωμεν, ἀγωνιζόμενοι αὐτὰ νὰ ξεκίψωμεν, διὰ νὰ μὴ τέλος πάντων ἐλ. λ. η. κ. ι. ζ. ω. μ. ε. ν.» ἀλλὰ πολλοὶ τῶν ἀοχιερέων, πνευματικῶν πατέρων, ἰσημονάχων καὶ διδασκάλων, ὀφθαλμοφανῶς τῆτα ὄρωντες, καίτοι κατηγοροῦντες, παραβέβησαν, καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ χεῖρον τρέχουσιν· ἴλεως ὁ Θεός!» καὶ ἐν τῷ ΝΓ' κεφαλῷ, τῷ ἐπινοηθέντῳ «ὅτι οὐ διὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων ἐνεργεῖ ὁ Σατανᾶς. ἀλλ' ἀφ' ἑαυτῶν πρὸς καταφρόνησιν τῶν εἰκόνων», τοιαῦτά τινα ἀποφαίνεται· «καὶ δὲν συγγωρεῖται εἰς τοὺς λαϊκοὺς οὔτε ἐπ' ὦμων νὰ τὰς σηκόνουν οὔτε νὰ τρέχουν καὶ νὰ περιέοχωνται μὲ αὐτάς»· καὶ κατωτέρω· «ὅθεν, μὲ τὸ νὰ καταφρονῶνται αἱ εἰκόνες ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς καὶ ἄλλους, παραδιδομένη εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν καὶ μεθύσαν ἀνθρώπων, ὁ Θεὸς παραίωρεῖ καὶ ὁ Σατανᾶς ἐνεργεῖ τὰ ὅσα πολλοὶ εἶδον καὶ μετ' ὄρκου βεβαιῶσι νὰ γίνωνται ἐν δυσβάτοις ὄρεσι καὶ φάραξι τοὺς βαστάζοντας τὰς εἰκόνας μετατοπίζων, ἔκφρονας καὶ ἐπτοχόμενους ἀποτελῶν, καὶ πολλαίκις ὡς πετομένους περιφέρων ἐν ἰδρωτὶ πολλῷ, διὰ τὸ ἄχθος τῆς θαυματουργούσης δῆθεν εἰκόνης· ἄπαγε τῆς βλασφημίας! δὲν εἶναι αὐτὴ θεία ἐνέργεια, ἀλλὰ σατανική, διὰ νὰ περιπαίζωνται αἱ εἰκόνες καὶ νὰ καταφρονῶνται οὐ μόνον παρὰ τῶν τοιούτων ἀφρόνων Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ παρ' ἔθνικων, οἵτινες πολλὰ καθ' ἡμῶν διὰ τὰ τοιαῦτα λέγουσι καὶ οἱ πράττοντες οὐκ αἰσθάνονται ἴλεως ὁ Θεός!» Οὐ μικρὰ τοίνυν καὶ ταῦτα τεκμήρια ὅτι ἀρχαῖα καὶ Ἑλληνικὰ τὰ ἔθιμα.

§. 32. Ὡσπερ δ' ἴσως τὸ πάλαι ὁ Διόνυσος ἐξ Ἀσίας ἐλθὼν, οὐ μόνον τὴν ἄμπελον, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐφορίαν ἐκόμισε καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, οὕτω καὶ ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος ἐκ Ρώμης εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐλθὼν, καὶ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ἀσπασάμενος, εἰρήνης καὶ χαρᾶς καὶ εὐδαιμονίας τῆ εἰς Χριστὸν πιστευσούσῃ μυθοτόκῳ Ἑλλάδι καὶ παντὶ τῷ κόσμῳ παραίτιος ἐγένετο· διὸ καὶ μετὰ θάνατον, καθ' ἃ διηγεῖται Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου,

πανταχοῦ ὕμνοι ὑπὲρ αὐτοῦ ἤδοντο καὶ ἑορταί καὶ πανηγύρεις ἐτελοῦντο καὶ τὰς εἰκόνας αὐτοῦ μετὰ πομπῆς καὶ παρατάξεως ἔφερον, μονοουχί-
θείας τιμὰς αὐτῷ ἀποδιδόντες καὶ εὐεργέτην καὶ σωτῆρα ἀποκαλοῦντες·
ἀναλογιζόμενος δὲ τις τοὺς ἐπὶ Διοκλητιανοῦ καὶ Νέρωνος καὶ τῶν ἄλ-
λων ἀνθρωπομόρφων θηρίων σκληροτάτους κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγ-
μοὺς, ὁπόσῃν χαρὰν καὶ εὐφροσύνην ἢ τῶν πραγμάτων μεταβολὴ καὶ ἡ
ἀπαλλαγὴ τῶν δεινῶν προξένησε, νὰ φαντασθῆ δύναται· τούτων τοίνυν
ἕνεκα ἴσως τὰ ὑπὲρ τοῦ εὐεργέτου θεοῦ τῆς μυθολογίας τελούμενα ὄρ-
για, πρὸς τιμὴν τῶν πανσέπτων καὶ ἱσαποστόλων βασιλέων, Κωνσταντί-
νου καὶ Ἑλένης, καθιέρωσαν, μεταβαλόντες ταῦτα ἐπὶ τὸ χριστιανικώ-
τερον.

§. 33. Περί δὲ τῶν Ἀναστεναρίων ὅσα παρ' ἀρχιερέων καὶ ἱερέων καὶ
ἄλλων, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τοῖς χωρίοις ἐκείνων διατριψάντων, καὶ παρ'
ἐγχωρίων μαθεῖν ἠδυνήθημεν, ἐκθέμενοι, καὶ περὶ τινῶν ἄλλων περιέργων
ἐθίμων διαλαβεῖν οὐ πάρεργον ᾤθημεν.

Θ'. Χούχουτος ἢ Κούκηρος (α).

§. 34. Τῇ δευτέρᾳ τῆς Τυρινῆς ἐν Κωστὶ καὶ τισὶ τῶν περὶ τῶν χωρίων
λαμπρὰ τελεῖται πανηγυρίς, ἐν ἣ ἰοιοῦσι Χούχουτον ἢ Κούκιρον. Οὗτος
δ' ἔστιν ἀνὴρ ἐνδεδυμένος αἰγῶν ἢ προβάτων δέρματα, φέρων προσωπίδα
καὶ περὶ τὸν τράχηλον κώδινας· καὶ σάωθρον (σφούγγιαν ἢ πάναν) τοῦ
κλιβάνου (φούρνου) ἐν ταῖς χερσὶ κρατῶν, καὶ τῆς μουσικῆς παιανιζούσης,
χορευῶν, εἰς τὰς οἰκίας περιφέρεται· ὁ δὲ οἰκοδεσπότης σίτω αὐτὸν περι-
χέει, ἀφθονίαν τῶν δημητριακῶν καρπῶν ἐπευχόμενος.

§. 35. Μετὰ δὲ ταῦτα, τῆς μουσικῆς παιανιζούσης, βασιλέα ἀναγο-
ρεύσαντες καὶ λαμπρῶς ἐνδύσαντες καὶ καπνοσύριγγα αὐτῷ ἐγχειρίσαν-
τες, εἰς τὰς οἰκίας περιάγουσι· παῖς δ' ἀκολουθῶν καὶ πλόσκαν κρατῶν
καὶ ποτήριον, οἰνοχοεῖ τῷ οἰκοδεσπότη καὶ δῶρον παρ' αὐτοῦ λαμβάνει·
νέοι δ' εἰς παρθένοὺς μετῆμψισμένοι ἔπονται πολυχρονοῦντες καὶ φιλο-
δωρούμενοι· ἔπειτα δὲ δίτροχον ἄμαξαν (μονοτροχοῦλαν) κομίσαντες, ἀρ-
χιαμαξοποιὸν καθιστᾶσιν, ὅστις ἐπισκευάζει τὴν ἄμαξαν, ἐφ' ἧς τὸν βα-

---

(α) Ἡ ὀρθογραφία τοῦ Κούκηρος διὰ τοῦ η, διότι προφέρεται καὶ Κούκερος.

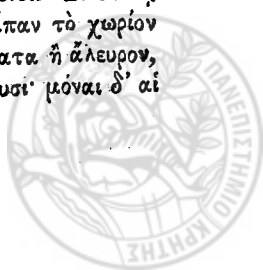

σιλέα αναβιβαζουσι, και δύο νέοι μέχρι του ναού ταύτην σύρουσιν· ὕστερον δ' εἰς δύο μερίδας διαιρεθέντες, χωρὶς οἱ ἔγγαμοι και χωρὶς οἱ ἄγαμοι. ἑκάτεροι ἐν φιλοτιμίᾳ πρὸς ἑαυτοὺς τὸν βασιλέα ἔλκουσιν, ἵνα ἐπὶ τούτους ῥίψῃ τὸν σπόρον τοῦ σίτου ὃν ἀνα χεῖρας κρατεῖ· τότε δὲ τὸν βασιλέα ἑκατέρων πρὸς ἑαυτοὺς ἔλκυόντων, ἕρις και διαμάχη και κραυγαὶ και ἀλαλαγμὸς γίνεται, τῆς μουσικῆς θούριον παιανίζουσης· οὐδετέρων δ' ἐπὶ τέλους νικῶντων, εἰς τὸν ναὸν κυλίουσι τὴν ἄμαξαν, και πρὸ τούτου ὁ βασιλεὺς διασκορπίζει τὸν σπόρον, ἀφθονίαν ἐνὸς ἑκάστου τῶν τῆς Δήμητρος δώρων ἐπευχόμενος, τῶν παρισταμένων ἀγένειτο (ἀμὴν) ἑκάστοτε ἐπιφωνούντων· ὁ δὲ Κούκηρος τότε διασκορπίζει τὸν καναβόσπορον· ἔπειτα δὲ τράπεζαν αὐτῷ παρατιθέασι, και ἅμα μικρὸν τοῦ ἄρτου ἄψεται, ἀρπάζαντες αὐτὸν, εἰς τὸν ποταμὸν ῥίπτουσιν, ἔνθα τὰ δερμάτινα ἐνδύματα ἀποθέμενος και ἐξελθὼν ὀλόγυμος, τὰ ἑαυτοῦ ἐνδύεται ἱμάτια· και κύκλιον χορὸν συγκροτήσαντες και τρις περὶ τὸν ναὸν χορεύσαντες, τῆς πανηγύρεως ἀπὸ πρωΐας μέχρι βαθείας νυκτὸς διαρκούσης καταπαύονται.

§. 36. Τίς δ' ἐν τοῖς χαρίεσι τούτοις παιγνίοις οὐ καθορᾷ Ἑλληνικὸν τι σινάμα και συμβολικόν; διότι ἐν μὲν τῷ Κουκῆρῳ ὁ φίλος και ὀπαδὸς τοῦ Διονύσου Πάν ὁ δασὺς και αἰγόπους καταφαίνεται· ἐν δὲ τῷ βασιλεῖ ὁ τῆς φθινοῦσης και ἀναγεννωμένης φύσεως Θεός, ὁ Διόνυσος ἴσως παρισταται ἢ πιθανώτερον, ὁ μὲν Κούκηρος ὑποσημαίνει τὴν φύσιν, τὸ ἄχθος τοῦ χειμῶνος κατὰ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν ἀποσειομένην, ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν Τριπτόλεμον ἀπὸ τοῦ πτερωτοῦ ἄρματος τὰ δῶρα τῆς Δήμητρος εἰς τὴν γῆν ἀποσπείροντα.

Ι'. Τελετὴ ἐν ἀνυδρίᾳ.

§. 37. Ἐν ἀνυδρίᾳ δ' οἱ νέοι και αἱ παρθένοι ἐξέρχονται ὁμοῦ ἐν μουσικῇ και πομπῇ, κρατοῦντες ἕκαστος ἀγγεῖον· και ἔνθα ἂν ὕδωρ εὐρωσιν, εἴτε ἐν κρήνῃ εἴτε ἐν πηγῇ εἴτε ἐν φρέατι, τὰ ἀγγεῖα πληροῦσι, και ἔλθόντες εἰς τὸν ναὸν, τὴν στέγην αὐτοῦ καταβρέχουσι, μέχρις ἂν ὅτου τὸ ὕδωρ ἀπὸ τῆς στέγης κατασταλάξῃ· ἔπειτα δὲ παίζοντες και γελωῶντες ὑπέρλαμπρον και ἀλλήλους διώκοντες, καταβρέχονται οἱ νέοι ὑπὸ τῶν παρθένων και αἱ παρθένοι ὑπὸ τῶν νέων, ὑποβρύχιοι γινόμενοι. Ἐν δὲ τῇ τοιαύτῃ χαριέσσει πομπῇ; τῆς μουσικῆς προηγουμένης, ἅπαν τὸ χωρίον περιέρχονται, ἀφ' ἑκάστης οἰκίας δῶρον λαμβάνοντες χρήματα ἢ ἄλευρον, ὅπερ οἱ ἄνδρες πωλοῦντες, ἀπὸ τῶν χρημάτων συμποσιάζουσι· μόναι δ' αἱ παρθένοι και οἱ νέοι τελοῦσι ταύτην τὴν πανηγυριν.

ΙΑ. Ἀφροπερίδες.

§. 38. Κατὰ τὰς φθινοπωρινὰς ἢ χειμερινὰς εὐδίδιους νύκτας, ἐν παλαιῶν τριόδῳ πυρὰ ἀνάπτεται, ἐνθα αἱ παρθέναι καὶ οἱ νέοι δειπνήσαντες συνέρχονται, καὶ ἄδοντες καὶ χαριεντιζόμενοι καὶ παίζοντες, μέχρι τῆς πρωίας διανυκτερεύουσι· καὶ τῶν μὲν παρθένων αἱ μὲν λίνον, αἱ δὲ κανάβιον νήθουσιν, αἱ δὲ μέταξαν κλώουσιν, αἱ δὲ ἔρια, καὶ περὶ τὰ ἄλλα ταλάσια ἔργα τρέπονται· οἱ δὲ νέοι ἀργοῦντες, τῆς μὲν τὸν σφόνδυλον, τῆς δὲ τὸ ἀδράκτιον, τῆς δὲ τὸ καλάμιον κρυφίως ὑποκλίπτουσι· καίτοι δὲ αἱ ἀστειότητες καὶ οἱ χαριεντισμοὶ καὶ τὰ παίγνια ἐπιτρέπονται, οὐδέποτε ὁμως εἰς ἀναίδειαν καὶ ἀκολασίαν ἐξοκέλλουσι· διότι οἱ τὴν αἰδῶ προσβάλλοντες, εἴτε Χριστιανοὶ εἴτε Τοῦρκοι, ἐξ ἅπαντος φρονεοῦνται· καὶ διὰ τοῦτο ταῖς γυναῖξιν εἰς τοὺς ἀγρούς· καὶ εἰς τὰ δάση μόναις συνεχῶς ἐξερχομέναις πολλὴ ἡ ἄδεια καὶ ἀσφάλεια.

ΙΒ'. Γάμος.

§. 39. Κατὰ δὲ τὴν τελετὴν τοῦ γάμου ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ γαμβροῦ παστοῦν (παστάδα) ὡσπερ τινὰ θρόνον κατασκευάζουσι· καὶ ἀνωθεν μὲν τὸν θόλον τάπησιν ἐπικαλύπτει, ἐφ' οὗ κολοκύνθη γλυκεῖα ἐν εἰδὲι διαδήματος ἐπικάθηται· τὰς δὲ τέσσαρας παραστάδας τοῦ θρόνου χρυσομήλις καὶ ρυθιδίαι καὶ σύκοις καὶ μήλοις καὶ ἀραβοσίτου στάχυσιν καὶ κισσῶν καὶ ἀνθεσι κατακοσμοῦσι· κάτω δὲ μαλακὸν στρώμα ὑποτρῶννυται· ὁ δὲ γαμβρὸς καὶ ἡ νύμφη εἰς κύκλον ἄρτου (κουλίκι) τὰς χεῖρας περάσαντες, οὕτω συνδεόμενοι εἰς τὸν ναὸν ἀπέρχονται· μετὰ δὲ τὴν στεφάνωσιν, ἐξ ἄλλης θύρας ἐξερχόμενοι, ἐπιστρέφουσι· παῖδιον δὲ, σημαῖαν κρατοῦν, δι' ἐρυθροῦ ρινομάκτρον, ἐξ αὐτῶν ἐξερτημένον, ὀδηγεῖ αὐτοὺς εἰς τὴν οἰκίαν· ὁ δὲ πασανύμφος μετ' εὐλαβείας, ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ γαμβροῦ βαδίξει, διότι ἡ τούτου παράβασις ὡς οἰωνὸς θεωρεῖται ἀπαισιος· τούτο δὲ μέχρι τῆς ἑσπέρας ἀκριβῶς τηρεῖται. Εἰς δὲ τὴν οἰκίαν ἐπανελθόντες οἱ νεόνυμφοι, ἐν τῷ παστῶ μέχρι τελοῦς τοῦ συμποσίου ὄρθιοι ἵστανται· τὴν δὲ ἐπαύριον τοῦ γάμου οἱ γονεῖς αὐτῆς ἐν πλόσκαις περιφέρονται, κερνῶντες οἰνόπνευμα, μεμιγμένον μετὰ μέλιτος, καὶ προσκαλοῦντες εἰς συμπόσιον, ὅπερ καὶ μόνον ταῖς κεκλημένοις παρατίθεται· διότι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ἀπερχόμενοι, οἶκον τράπεζαν φαγητῶν βροθουσαν, ὡσπερ καὶ ἐν Μαδύτῃ, φέρουσι· τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν ἡ νύμφη, σταμνίον φέρουσα, μετὰ τῆς ἀνδ' ἀδελφῆς αὐτῆς εἰς τὴν βρύσιν ἀπέρχεται· καὶ ἐκεῖνη μὲν γεμίζει τὸ σταμνίον, ἡ δὲ ἀνδραδέλφη χύνει τὸ ὕδωρ· τούτο δὲ τρεῖς γίνεται, καὶ ἔπειτα εἰς τὰ παι-

καρδία διανέμουςιν· ἐκείθεν δ' ἡ νόμφη ἐπισκέπτεται τὴν αὐτῆς
 ρα, ζητῆς ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀφίνει τὴν οἰκίαν ἀκαθάριστον. Καθαρί-
 σσα δ' ἐκείνη καὶ σαρώσασα, μακρὰν τῆς οἰκίας ρίπτει τὰ κοσμήματα
 (σκουπιδία) καὶ πρὸς τὴν πενθερὰν ἐπανελθοῦσα, τὴν νομφικὴν στολὴν
 ἀπεκδέεται.

ΙΓ'. Κουρά τῶν παιδῶν.

§. 40. Ὅποτεν δὲ τὸ παιδίον συμπλήρωσῃ τὸ τρίτον ἔτος, φέρουσιν
 αὐτὸ πρὸς τὸν ἀνάδογον, ὁ δὲ διὰ ψαλλίδος κείρει σταυροειδῶς, ὅπως καὶ
 ἐν τῷ βαπτίσματι, τὴν κόμην τοῦ παιδίου· καὶ ἐνδύσας αὐτὸ τὴν καινὴν
 ἐνδυμασίαν, ἣν ἰδίᾳ δαπάνῃ παρασκευάζει, καὶ φιλοδωρήσας, παραδίδει
 τῇ μητρὶ· ἡ δὲ παραλαβοῦσα τὸ τέκνον αὐτῆς, περιχαρῆς ἐπιστρέφει αἰ-
 καδὲ, τὰς κεκαρμένους τρίχας μετ' εὐλαβείας διὰ κρηυ συγκολλῶσα καὶ
 ὡς ἱεράς διαφυλάττουσα.

ΙΔ'. Ἐνταφιασμός.

§. 41. Οἱ δ' ἀσθενεῖς τὰ λοιθία πνέοντες, οὔτε ἱερέα προσκαλοῦσιν,
 οὔτε ἐξαμολογοῦνται, οὔτε μεταλαμβάνουσιν. Οἱ δὲ Ἀναστενάραϊ ζῶν-
 τες μὲν ὠχροὶ καὶ κάτισγνοὶ εἰσι, νεκροὶ δὲ παχύνονται, ὡς αὐτόπται διε-
 θεδαίωσαν, καὶ μήπως διοιδαίνουσιν (φρουσκόνουσι) αὐτοὺς ὑποπτεύον-
 ται· τοῦ δὲ νεκροῦ τὴν κεφαλὴν ξυρίζουσι καὶ τὸν πῶγωνα καὶ τὰς φλέ-
 βας ἀνοίγουσιν, ἵν' ἐκείθεν ξεθυμαίνῃ καὶ δικτύω αὐτὸν περιτυλίσσουντι,
 ἵνα μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὸν ὁ διάβολος καὶ τὸν κάμη σμερδάκι ἢ γούστρε-
 λον (βρυκόλακα)· πολλὴν δὲ τὴν δύναμιν πρὸς τοῦτο νομίζουσι ὅτι ἔχου-
 σιν οἱ πολλοὶ σταυροὶ τοῦ δικτύου, καὶ κεγγρίον δ' ἄφθονον ἐπιχέουσι,
 ἵνα δῆθεν, ἀριθμῶν τοὺς κόκκους τούτου ὁ νεκρός, μηδέποτε εὐκαιρήσῃ
 ἵνα σμερδάκι ἢ γούστρελος γένηται. Ἄντι δ' ἐνταφίων, τὴν αὐτοῦ ἐν-
 δυμασίαν ἔλην ὁ νεκρός φέρει, καὶ μικρὸν σινδόνης τεμάχιον· θερμὸν δὲ
 πλακοῦντα ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ τιθέασι καὶ σταμνίον πλήρες ὕδατος ἐν
 τῷ νεκροφορείῳ καὶ πλόσκαν πλήρη οἴνου, ἵνα δῆθεν ἐσθίῃ καὶ πίνη, τὴν
 εἰμαρμένην πορείαν πορευόμενος, καὶ ταμβακοθήκην δὲ καὶ καπνοσύριγγα,
 εἰς ἐκάπνιζε, καὶ πλήρες καπνοῦ βαλάντιον. Πρὸς δὲ τούτοις κύκλον ἐκ
 στυπίου περὶ τὸν νεκρὸν ποίησαντες, μικρὸν πρὸ τῆς ἐκφορᾶς αὐτὸ ἀνά-
 πτουςι καὶ καίουσιν· ἅμα δ' ἐκ τῆς οἰκίας τὸν νεκρὸν ἐξεπέγκωσιν, εὐθὺς
 πρὸ τῆς θύρας σταμνίον μετὰ κρότου συντρέβουσιν, ἵνα φοβῆθῃ δῆθεν ὁ
 νεκρός καὶ μηδέποτε ὀπίσω ἐπιστρέψῃ· ἐν δὲ τῷ τάφῳ ὀβολὸν ρίπτουσι·
 καινὸν δὲ τάφον ἐκάστῳ νεκρῷ ἐν Κωστὶ ἐξορύσσουσι καὶ αὐδέποτ' ἐν τῷ
 αὐτῷ θάπτουσι· διὰ καὶ μόνον δύο ἢ τρεῖς τάφοι ἀείποτε φαίνονται, τῶν

ἀρχαίων ὑπὸ χόρτων καὶ θάμνων ἀφανῶν καθίσταμένων· τὴν δ' ἐσπέραν μετὰ τὴν κηδείαν ἐν τῇ αὐλῇ τῆς οἰκίας τοῦ νεκροῦ πυρὰν ἐκ τῶν πελεκουδίων τοῦ νεκροφορείου ἀνάπτουσι καὶ ἄρτον καὶ οἶνον ἐκεῖ παρατιθέασιν, ἵνα δῆθεν τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, ἀποχαιρετῶν τὴν οἰκίαν, ὁ νεκρὸς φάγῃ· εἰ δὲ κατ' ἐρείνας τὰς ἡμέρας ἀκουσθῇ γούστρελος, ἐν Κωστὶ μὲν ὀπιὴν ἐν τῷ τάφῳ ποιήσαντες, βραστὸν οἶνον ἢ ὄξος καταχέουσι, καταζεματοῦντες οὕτω τὸν γούστρελον, ἐν δὲ τοῖς Βουλγαρικοῖς χωρίοις ἐξορύσσοντες τοὺς νεκροὺς κατακαίουσιν.

ΙΕ'. Σμερδάκια ἢ γούστρελοι (βρुकόλακες).

§. 42. Ἄλλὰ καὶ ἐν Κωστὶ ποτε γουστρέλων πολλῶν ἀναφανέντων καὶ τοὺς βοῦς καὶ τοὺς βουβάλους καταπνιγόντων, ἐξῆλθον πανδημει εἰς καταδίωξιν, τὰς οἰκίας ἐγκαταλιπόντες ἐρήμους, ἕκαστος δὲ ἀνά τρία κέντρα ἀκάνθης ἐν τῷ στόματι ἔφερον, ἵνα μὴ δῆθεν εἰς αὐτοὺς εἰσέλθῃ γούστρελος· καὶ ἡ μὲν μουσικὴ προηγεῖτο, ἄνδρες δὲ λαμπαδηφόροι ἐν θυμιατηρίοις τὰ Ἀναστενάρια ἐθουίων, ἐν ταῖς κωδωνοφόροις εἰκόσι χρορῶντα. Ἐν δὲ τῇ τοιαύτῃ πομπῇ τὸν ποταμὸν Βελέκαν διελθόντες καὶ τρεῖς ὥρας μακρὰν προχωρήσαντες, εὔρον τὴν ἀγέλην, καὶ περικυκλώσαντες αὐτὴν τὰ Ἀναστενάρια, προσποιούμενοι ὅτι δῆθεν ἐβλεπόν τοὺς βρुकόλακας, ἐδίωκον αὐτοὺς, ἐν μεγίστῃ ὀρμῇ τῆδε κἀκείσε τρέχοντες· ἔπειτα εἰπόντες ὅτι τάχα ἀπὸ τῆς ἀγέλης αὐτοὺς ἀπεχώρισαν, ὤρμησαν κατόπι καὶ εἰς τὸ χωρίον προτροπάδην αὐτοὺς κατεδίωκον· καὶ ἐκείσε ρθῆσαντες, ἐκ τῶν οἰκιῶν, ὡς εἰς αὐτὰς δῆθεν καταφυγόντας, ἐξελθεῖν ἠνάγκαζον καὶ εἰς τοὺς τάφους ἐξέωσαντο· καὶ τούτων ἑπτὰ ἀνορύξαντες, τοὺς νεκροὺς ἀλύτους εὔρον καὶ τὰ σπλάγχνα, ὡς εἰσέτι διαφημίζεται, ἀσπαίροντα· διὸ καὶ ξύλα ἐπισωρεύσαντες πολλὰ, τὰ πτώματα χωρὶς ἕκαστον κατέκαυσαν καὶ ὁ θάνατος τῶν ζῶων ἐκόπασεν, ὅπερ ἴσως λίαν εὐεξήγητον· διότι ἡ μὲν ἐπίδημία τοῦ βοῦς καὶ τοῦ βουβάλου ἔπνιγεν, αἱ δ' ἑπτὰ μεγάλα ἐν τοῖς τάφοις πυρὰι εἰς κάθαρσιν τοῦ λοιμοῦ συνετέλεσαν.

(α) Καὶ ἡμεῖς δ' αὐτοὶ παῖδες ὄντες, εἶδομεν ἐν Μίτραϊς βρुकολακῶν ἐν τοῖς τάφοις βρुकόλακα διώκοντα· εἴτι ἐν τῇ Τουρκικῇ συνοικίᾳ διὰ νυκτὸς ἐν τισιν οἰκίαις κρότοι καὶ θόρυβοι ἤκούοντο καὶ τὸ μέλι καὶ τὸ βούτυρον πολλῶν ἀπόλετο καὶ γυναικας καὶ γέροντες ἤνωχλοῦντο. Ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ φῶτα διαλεί-

ΙΓ'. Ἐπίλογος.

§. 43. Καὶ ἡ μὲν τῶν προλήψεων τούτων κατάργησις τῇ φιλοστόργῳ μητρὶ Ἐκκλησίᾳ ἐναπόκειται, ἣτις καὶ περὶ τῶν οὕτω πλανωμένων τέκνων αὐτῆς μεγίστην πρόνοιαν πάντως ποιήσεται, ὅπως διὰ τε τῆς συ-

ποντα ἐφαίνοντο ὡς ὑπὸ πανικοῦ φόβου τῶν πάντων καταληφθέντων, κοινῇ δαπάνῃ ἢ τῶν Ὀθωμανῶν κοινότης βρυκολακῶν Βούλγαρον ἐπὶ μισθῷ μετεπέμψαντο· ὁ δὲ κρατῶν ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ τῆς Θεοτόκου εἰκόνημα, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ κολοκύνθην, ἦλθεν εἰς τοὺς τάφους τῶν Ὀθωμανῶν, ὑπὸ πολλοῦ πλήθους ὀπλορροούντων ἀκολουθούμενος καὶ τῆρα κάκεισε κατεβίωκε δῆθεν τοὺς βρυκόλακας, ἀτάκτως κινῶν τὸ εἰκόνημα καὶ διατάττων ἵνα κατὰ τῶν κυπαρίσων πυροβολήσασιν ἢ εἰς τὸν ἀέρα, ὅπως τοὺς βρυκόλακας, ὑπ' αὐτοῦ μόνου ὀρωμένους, καταφθίσαντες, καταβιβάσωσιν· οὕτω δ' ἠνάγκασεν αὐτοὺς ἵνα εἰς τοὺς τάφους εἰέλθωσι· διὰ παστάλου δ' ὀπῆν ποιητάμενος, ἐπέιξε τοὺς βρυκόλακας, καὶ ἐν γαστριμυθίᾳ ἐπιτηδείως κρώζων, ἐποίησε τοὺς παρόντας ἀκούσειν τῶν βρυκολακῶν τριζόντων, καὶ τὴν κολοκύνθην ἐν τῇ ὀπῇ προσαρμόζας, τὸν μὲν εἰς αὐτὴν ἔβαλεν, ὁ δ' ἕτερος διεξέφυγε· τότε δ' αἱ πολλοὶ πυροβολισμοὶ καὶ ὁ δρόμος ὁ πολὺς καὶ ὁ ἀλαλαγμὸς καὶ αἱ κραυγαὶ, καὶ λοιπὸν τὸν βρυκόλακα πανταχοῦ καταδιώκοντες ἐν ταῖς κυπαρίσσοις καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς περικελίαις πολλῶν, εἰς τοὺς τάφους τῶν Χριστιανῶν ἀφίκαντο, καὶ γραῖαν πρὸ μικροῦ ταφίσαν ἐξορύξαντες, δι' ἀκανθῶν κατέκαυσαν· τοῦ δ' Ἀρχιερέως εἰς τὰ Πατριαρχεῖα τῆς περὶ τοὺς νεκροὺς ἀσεβείαν καταγγείλαντος, ἐπαύθη ὁ ἐπὶ πολὺ τυραννήσας τῆς ἐπαρχίας Ὀσμάν ἄγᾳς, καὶ ματ' ὀλίγον ὑπὸ πείσματος ἀπέθανε· τῆς δὲ μωρίας τούτων οἱ τῆς κωμωδίας ταύτης αἵτιοι νέοι Ὀθωμανοὶ καταγέλιον, ἐπὶ τινα χρόνον διὰ νυκτὸς, τῆς Ὀθωμανικῆς συνοικίας, διὰ τῆς πονηρίας αὐτῶν, κύριοι γινόμενοι καὶ τὰς οἰκίας ἄγοντες καὶ φέροντες· διότι, ἐν καιρῷ ζήφου καὶ τρικυμίας φανούς ὑπὸ τοὺς ἐπενδύτας αὐτῶν κρατοῦντες, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ προσκειμένου ὄρους ἀνέβαινον, καὶ τότε μὲν τοὺς φανούς προὔβαλλον, τότε δὲ ὑπέκρυπτον καὶ πανικὸν φόβον ἐμποιήσαντες, ἐν πάσῃ ἀδείᾳ εἰς τὰς οἰκίας εἰσέρχοντο καὶ τὰ πάντα ἔπραττον.

Καὶ εἰς Αἰγιαλοῦς δ' ἐν καιρῷ πανώλους καταφυγόντες, τοὺς πάντας περιφίλους ὑπὸ τοῦ βρυκόλακος εὐλομεν καὶ γραῖαν εἶδομεν κοιμωμένην, βογκῶσαν καὶ μουγκρίζουσαν (ὑπὸ ἐπιόλου πάντως) καὶ μόλις καὶ μετὰ βίας ὑπὸ τῶν παρόντων διυπνισθεῖσαν καθίδrawn, καὶ τὸν βρυκόλακα καταρωμένην, ὡς ὑπ' αὐτοῦ τάχα παθοῦσαν.

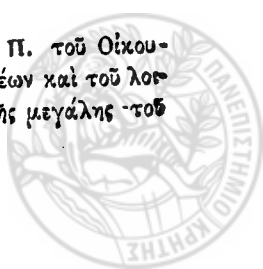
Καὶ Κώσταν δὲ τινα, πρὸ τριῶν ἐτῶν ἀποθανόντα ἐν τῷ Βουλγαρικῷ χωρίῳ Πετρομανδρὶ (Τὰς Ἀγίλι), οἱ πατριῶται αὐτοῦ ἐξορύξαντες, ἐν πατρελαίῳ κατέκαυσαν καὶ τὰ ἄκρα αὐτοῦ οἱ κύνες κατέφαγον· διότι δῆθεν ὁ Κώστας βρυκόλαξ ἐγένετο καὶ τὰς βοῦς ἐτάραττε καὶ τὰς γυναῖκας κοιμωμένας παρηνώχλει· ὁ δὲ Μετρών ἐφυλάκισεν αὐτοὺς, ὡς ἀσεβήσαντας.

στάσεως σχολείων και διὰ τῆς ἐπιμόνου διδασκαλίας και τῆς πατρικῆς ἠπιότητος τῶν ἀείποτε Ἀρχιερέων, παύσονται τοῦ λοιποῦ ἐν σκοτει διαπορευόμενοι· διότι ὁ διωγμὸς και ἡ μάλιστα και τὸ πῦρ και ὁ πέλεκυς και ἡ ἄλλη σκληρότης ἐτι μᾶλλον τὸ κακὸν ἐνίσχυσε και ἐστερέωσεν· εἶθε δ' ὅσον τάχος και ἐντεύθεν και ἄλλοθεν ποθεν διὰ τῆς διαδόσεως τῆς ὑγιουὸς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου και τῆς ἀληθοῦς παιδείας παύσονται ἤδη οἱ Χριστιανοὶ Ἕλληνας πολλα πολλαχοῦ ἐν παραβύστω και ἐν γωνία τῆς μυθολογίας ἔθιμα διαφυλάττοντες!

Ὅτι δὲ τέκνα γνήσια τῶν ἀθανάτων ἐκείνων προγόνων ἐφυλεν, και ἐξ ἄλλων μὲν πλείστων τεκμηρίων οἱ ἐπισταμένως και ἐκ τοῦ πλησίον τόν τε κατ' οἶκον βίον ἡμῶν και τὰ ἐν ταῖς δημοσίαις τελεταῖς ἔθιμα ἐξακριβώσαντες τρανωὸς ἀπέδειξαν, οὐχ ἦττον δὲ τοῦτο και ἐκ τῶν εἰρημένων κατὰ δῆλον γίνεται, ὅτι δήποτε και ἂν πλάττωσι πολλοὶ τῶν τῆς Δύσεως λογίων, καινήν τινα σοφίαν σπουδάζοντες ἐπιδείξασθαι. Τοῖς δ' ἔγχεσι τῶν ἐνδοξῶν ἡμῶν προγόνων ἐπόμενοι και τὴν ἀρετὴν ἐκείνων ζηλοῦντες, τῶν τε ὀνειδισμῶν ἀπαλλαγσόμεθα και ἀθανάτων πατέρων ἄξια τέκνα ἐσόμεθα. Τελείου δ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἀναδείξομεν, εἴπερ πρὸς τῆ σοφία ἐκείνων και τὴν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου θεῖαν διδασκαλίαν ὡς ἔρμα και λίθον θεμέλιον ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ἐναποθησαυρίζομεν· διότι πᾶσα ἀνθρωπίνη σοφία αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν φρούδη ἀποδέδεικται ἄνευ τοῦ θείου φωτὸς τῆς Χριστιανικῆς πίστεως.

Δῶμε, δὲ δόξαν τῷ Θεῷ, ὅτι ὁ μεγαλειότατος και τριτέβαστος ἡμῶν ἀναξ Σουλτὰν Ἀβδούλ Ἀζιζ Χὰν, οὗ τὰ ἔτη εἴησαν πλείστα και εὐδαίμονα! πᾶσαν ἐλευθερίαν χορηγεῖ εἰς τὴν τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ ἐπὶ τὰ κορίτω πρόοδον και πνευματικὴν ἀνάπτυξιν· ὑπὸ δὲ τὴν ἀμφιλαφεὶ σκίαν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς θεῖας προνοίας τεταγμένοι και τῆς ὑψηλῆς προστασίας αὐτοῦ ἀπολαύοντες, εἰς εὐγνωμοσύνης τεκμηρίον, ἀναφωνήσωμεν. Ζήτω ὁ γαληνότετος ἡμῶν ἀναξ Σουλτὰν Ἀβδούλ Ἀζιζ Χὰν. Ζήτω! Ζήτω! Ζήτω δὲ και ὁ σεβαστὸς και κδεμὼν και προστατῆς τῆς ἱερᾶς ταύτης ἐστίας τῶν γραμμάτων, ὁ γενναρὸς Ἄνθιμος, ὁ τῆς Ὀρθοδοξίας γενναῖος πρόμαχος! Ζήτω! Ζήτω!!!

Σημ. Ἡ πραγματεία αὕτη ἀπηγγέλθη ἐνώπιον τῆς Α. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, τῆς χορείας τῶν Σεβασμιῶν Ἀρχιερέων και τοῦ λοιποῦ ἀκρατηρίου, κατὰ τὰς ἐνάρξεις τῶν μαθημάτων τῆς μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς (σεπτεμβρίου 17, 1872).

1873

